

UNITÁRIUS ÉLET

55. ÉVFOLYAM 5. SZÁM
2001. SZEPTEMBER-OKTÓBER

Kéthavonta megjelenő folyóirat

ŐSZI FA

(Szabó Dorottya rajza)

A TARTALOMBÓL

De ki az én felebarátom?

A XVI. század nagy szellemi mozgalma: a Reformáció

A Német Unitáriusok
Vallásközössége

Teológiai műhely
Az apostoli igehirdetés

Akik előttünk jártak...

Tarcsafalvi Albert

Balázs Ferenc

A Fazakas-család

Kereszténység és kultúra

Szorongás elidegenedés, bűn és hit...

(Kierkegaard és Dosztojevszkij műveiben)

Tibeti evangélium

Egyházközségeink életéből

Szép Ernő

HOVÁ MEGY EGY ÁKÁC LEVÉL? (részlet)

Hová megy egy ákác levél
Kit a patakra fűtt a szél?

Én úgy nézem hamarosan
Ott úszik majd a Maroson

Se Maroson se Körösön
Nem passzióz örökösön

Siet a Tisza, felveszi,
A Duna tőle elveszi

Oly könnyű mint a lehelet
Vinni egy ákác levelet

És hajnalban hajnal előtt
Letenni a tengerre őt

Tenger felett fölkel a nap
Lenn boldog lángok ringanak

És ringva ringatják Kelet
Nyugat között a levelet...

IMÁDSÁG a szeptember 11-i terrortámadás áldozataiért

Mi, akik vasárnaponként és hétköznaponként, elsősorban önmagunkért és szereteteinkért szoktunk imádkozni, azt kérjük Tőled, add és engedd, hogy ma azokért imádkozunk, akik szeptember 11-én oly aljas és bestiális terrortámadás áldozatai lettek.

Azokért az ártatlanokért, akik munkájukat végezték, akár a Világkereskedelmi Központ toronyépületeiben, akár a Pentagon épületében.

Azokért, akik az elrabolt és eltérített repülőgépek áldozataiként haltak meg.

Azokért, akik turistaként váltak a gyilkolás és pusztítás áldozataivá. És azokért, akik munkavégzésük közben, hivatásuk teljesítése alatt, mint mentők, tűzoltók és rendőrök váltak áldozataivá az alsómlé toronyépületeknek.

Mennyei Atyánk!

Engedd, hogy legalább képzeletben és imádságban megpróbáljuk fel fogni a megváltoztathatatlan. Szeretnénk visszafelé forgatni emlékeinkben a szeptember 11. óta ismert képeket, annak a katasztrófájáról, amit láttunk. Milyen jó lenne, ha a kivételetlen hamu-, por- és minden fellegekől lassan kirajzolódna két emelkedő épülettömb.

Jó lenne, ha kialakna két óriási tűzcsomó, és az addigra ismét felhő kareoló, gigantikus jelképből kiúszna két repülőgép az összes élő utassal.

Ez igazán ÉLŐ áldás volna.

De mivel ez nem lehet, mivel ennek eseményét megváltoztatni lehetetlen, ezért engedd, hogy imát mondjunk az áldozatok ezriért, és azért, hogy ehhez hasonló események meg ne történhessenek békét vágyó, békességben élni akaró embermilliók életében. Amen.

Kászoni József
lelkész

KÖZLEMÉNY

(a Magyar Távirati Iroda részére)

A Magyarországi Unitárius Egyház elnöksége mély megrendüléssel vette tudomásul az Amerikai Egyesült Államok elleni terrortámadást.

Tekintettel arra, hogy számos unitárius hittestvérünk él New Yorkban és a fővárosban, Washingtonban, ezúton szeretnénk kifejezni együttérzésünket az áldozatok hozzátartozóival.

Keresztény anyaszentegyházunk vezetése és hívei a leghatározottabban elítélik az ilyen „eszelen pusztítást”, ahol ártatlan emberek százai-ezrei veszítik életüket.

Az ilyen és ehhez hasonló módszerek sehoza nem vezetnek békére és több szeretetre vágyó világunkban.

Budapest, 2001. szeptember 12.

Rázmány Csaba
püspök

HELYESBÍTÉS

Az előző szám címloldalán tévesen szerepelt az „augusztus-szeptember” hónap. Helyesen: 55. évfolyam 4. szám 2001. július-augusztus. Az elírásért elnézésüket kérjük!

Kedves Olvasóink!

Ígértünkhoz híven igyeckszünk az előző két szám késői megjelenését követően az őszi Unitárius Életet időben eljuttatni kedves Olvasóinkhoz.

A szeptember-októberi szám tartalmában, sajnos, szomorú eseményekhez is kapcsolódik.

A lap tartalmi jellegzetességében ugyanakkor visszatér a korábbi arányokhoz.

Ez azt jelenti, hogy a Kereszténység és Kultúra rovat terjedelmében méltó helyet foglal el, valamint a Hírek oldal nem csupán egy eseménykörül tudósít, hanem nagyobb kitekintéssel számol be aktuális tényekről.

Megtisztelő figyelmüket köszöni

A szerkesztőség

Felhívjuk Olvasóink figyelmét, hogy a 2002. évi Unitárius Életre történő előfizetésüket az év végéig rendezzék, mert a jövő évtől csak az előfizetők számára postázzuk a lapot!

Megértésüket köszönjük.

Laptulajdonos:

Magyarországi Unitárius Egyház

Feladó szerkesztő:

Bálszai László

Főszerkesztő:

Kászoni József

Főszerkesztő helyettes:

Muszka Iolya

Szerkesztőbizottság titkár:

Sándor Attila

SZERKESZTŐSÉG CÍME:

V. Nagy Ignác utca 2-4. Budapest. 1055.

Tel/fax: 311-2801

Terjesztő a Magyarországi Unitárius Egyház.

Előfizetés:

egyházi központokban, a lelkesi irodákban,

vagy egyházi csopkok, Unitárius Élet jellegű.

Evi előfizetési díj: 1200.- Ft

Egyes szám ára 200.- Ft

Megjelenik kéthavonta.

Kéziratokat nem örzünk meg és nem küldünk vissza.

Feladás kiadó:

Magyarországi Unitárius Egyház

Index: 25 842

Készült:

az ETO Print Nyomdaipari Kft.-ben

Feladás vezető: Balogh Mihály

HJ ISSN 0133-1272

A Magyarországi Unitárius Egyház

információ:

www.extra.humuse

De ki az én felebarátom?

A világ még nem ocsúdott fel a szeptember 11-i tragédiából. A túlélők keresése, a romok eltakarítása, a halottak eltemetése után is nagyon sokáig kísérteni fognak mindnyájunk emlékezetében a pusztítás képei, hiszen a világon egyik legforgalmasabb helyen sokan sokféle szögblő filmezték a monumentális épületeket, mit sem sejtve a bekövetkező borzalomról, és az így megörökített képeket a tévéállomások világgá sugározták.

Ártatlan emberek, munkájukat végző férfiak és nők, arra járók ezreinek, személyszállító gépeken gyanútlanul repülő utasok százainak életét rabolták el a fondorlatos, gyalázatos terror-támadás kitervelői és végrehajtói. A rettenetes vesztésig mindnyájunké, nemcsak az amerikaiaké, hiszen a Világkereskedelmi Központ két toronyépületében – amelyeket rakétá-va előlétetett civil repülőgépekkel döntöttek romba a merénylők – a világ minden részéből való szakemberek dolgoztak; félf, hogy magyar is volt közöttük.

Mit tehetünk a döbbenetnek ezekben a hezen muló napjaiban, majd aztán heteiben, hónapjaiban mi, igehirdetők és templomba járó hívők? Mint annyiszor minden istentiszteletünkön „víg örömben és néma gyászban” hívjuk segítségül most is Jézust és az ő tanítását. Tegyük ezt abban a reményben, hogy zavarodottságunkban tisztánlátást, félelmünkben megnyugvást, gyászunkban vigasztalást találunk benne.

A beszédem alapjául választott evangéliumi részben a törvénytudó, aki kísértő kérdésével Jézushoz fordult, *tudta*, hogy Isten törvényének értelmében szeretnie kell a felebarátját. Azt firtató kérdése, hogy ki az ő felebarátja, mégis jogos. A korabeli felfogás szerint ugyanis az embernek csak honfitársai, a hitsorsosai a felebarátai – az idegenek, a pogányok nem. De az is kérdés lehetett egy akkori ember számára, hogy vajon saját népén belül felebarátja-e mindenki – a bűnösök, a törvénytörzők, az istenkáromlók is?

Jézus nem elméleti választ ad a kérdésre, hanem elmond egy történetet, egy nagyon is való élethelyzetet.

Egy ember bajba jut, életveszélyben van, segítségre szorúl: véresen, félholtan hever az út szélén. Csak ennyit lehet tudni róla, meg talán azt, hogy zsidó, hiszen Jeruzsálemből indult útnak. Három ember megy el mellette egymás után, véletlenül épp arra járók, akik számára az illető idegen. Jézus arra a kérdésre kereset választ a törvénytudó,

Ekkor előállt egy törvénytudó, hogy megkértesse őt, és ezt kérdezte: „Mester, mit tegyek, hogy elnyerjem az örök életet?” Ő pedig azt mondta neki: „Mi van megtrö a törvényben? Hogyan olvasod?” Ő pedig így válaszolt: „Szeresd az Urat, a te Istenedet teljes szívedből, teljes lelkedből, teljes erődből és teljes elmédből és felebarátodat, mint magadat.” Jézus ezt mondta neki: „Helyesen feleltél: tedd ezt, és élni fogsz.” Ő viszont igazolni akarta magát, és megkérdezte Jézustól: „De ki az én felebarátom?” Válaszul Jézus ezt mondta neki: „Egy ember ment le Jeruzsálemből Jerikóba, és rablók kezébe esett, akik kifosztották, meg is verték, aztán félholtan otthagya elmentek. Történetesen egy pap ment azon az úton, de amikor meglátta, elkerülte. Hasonlóképpen egy lévita is odaért arra a helyre, és amikor meglátta, ő is elkerülte. Egy úton levő samaritánus pedig, amikor odaért hozzá és meglátta, megzárta; odament, olajat és bort öntött seibe, és bekötötte azokat. Aztán feltette őt a saját állatára, elvitte egy fogadóba és ápolta. Másnap elővett két dénárt, odaadta a fogadónak, és azt mondta neki: Viselj rá gondot, és ha valamit még ráköltesz, amikor visszatérek, megadom neked. Mit gondolsz, e három közül ki volt a felebarátja a rablók kezébe esett embernek?” Ő így felelt: „Az, aki irgalmas volt hozzá.” Jézus erre ezt mondta neki: „Menj el, te is hasonlóképpen cselekedj!”

(Lk 10, 25–37)

dóval, és itt most velünk is: a három közül ki válik a bajba jutott ember felebarátjává?

A történetnek van egy – hogy úgy mondjam: számtani – érdekessége, amelyet a bibliaanyaggyazók általában figyelmen kívül hagynak. A három arra járó közül az első kettő tulajdonképpen egy típust testesít meg. A harmadik, a samaritánus egy másik típust. De a választást nem három személy, hanem három viszonyulási típus között kell megejtenuk. Ki képviseli a harmadik típust? Egy negyedik személy: a vendégfogadás.

Nézzük meg őket sorra.

Az első kettő egyházi személy, az egyik pap, a másik lévita – különféle templomi szolgálatokat végző ember. Meglátják a sebesültet és elmennek mellette, nem a közelében, hanem nagy ívben elkerülve őt, nehogy még véletlenül is megérintsék. Viselkedésük bizonyos szempontból érthető, ugyanis ha megérintenék, akkori felfogás szerint tisztátalanná válnának, és nem végezhetnék el azt az egyházi szolgálatot, amelyet valószínűleg útra keltek. Ekkorlasi dilemmájuk nincs: ha éreznek valamit egyáltalán, úgy érzik, helyesen cselekedtek.

Az embertelen közömbösségnek egy ennél is szígyenletesebb típusát mutatja a vendégfogadás. Neki ugyan foglalkozása és megélhetése az, hogy idegeneket szállással el és gondoskodik róluk méltányos fizetségért, de szükség esetén emberi kötelessége volna ezt ingyen is megtenni – itt pedig ennek a szükségnek az esete állt fenn: egy útszélén talált, félholt sebesültet vitt be hozzá valaki, s pénzét adott neki a szerencsétlenül járt ellátásáért. Ő pedig nemcsak elfogadta ezt, hanem még kevesellte is; nyilván ezért mondta neki a másik: „Ha valamit még ráköltesz, amikor visszatérek, megadom neked.” A fogadás tehát nem csupán közömbös volt egy ember nyomorúsága iránt, még hasz-

not is akart húzni belőle. Tulajdonképpen a rablókkal tartozik egy típusba, mai szóval élve „szalonképesebb” változatban.

A harmadik típus a szamaritánus – az idegen, akinek a jogszokás szerint nem is lett volna szabad érintkeznie a zsidóval. Ő azonban nem gondolt erre. Meglátta a vérben fekvő embert, és azonnal odament hozzá. Tettéknek indítéka *tisztán emberi*. Nem tette fel magának az erkölcsi-teológiai kérdést: vajon felebarátom-e nekem ez a sebesült? – sajnálat ébredt benne iránta, *megszánta*, mondja tömören Jézus, és ahogyan csak tudott, segítette rajta.

A törvénytudó, aki tulajdonképpen provokálni akarta Jézust, belehajszolni a felebarát fogalmának valamilyen meghatározásába, hogy aztán dogmatikai hibát találjon benne, saját maga kénytelen megállapítani, lefegyverezve, ki volt a felebarátja a rablók áldozatainak. Jézus pedig továbbra sem von le a történetből valamilyen tanítást, hanem elméleti okoskodással zárja a beszélgetést, hanem konkrét felszólítással: „Menj, cselekedj te is hasonlóképpen!”

Civilizált társadalmunkban, a hétköznapi életben ritkán találkozunk rablókkal és útszélén fekvő sebesültekkel, még ritkábban szamaritánusokkal. Jobbára csak újságokból, rádióból és tévéhíradóból szerzünk tudomást róluk. De nincs nap, hogy legalább ebben a formában ne találkoznánk mégis a jézusi történet mai szereplőivel.

És ha nem szó szerinti értelemben keressük a rablókat és áldozataikat, akkor rádőbbenünk, hogy bizony civilizált világunk is tele van velük.

Kik a mai kor áldozatai és rablói?

Azok mellett, akiket csakugyan leütnék és kirabolnak, ott vannak milliárdszámra a világ éhezői, ezek az eleven csontvázak, akik napról napra tengetik életüket, akiknek végig kell nézniük gyermekeik éhenhalását. Ott vannak a szegények, akiknek napi jövedelme nem éri el az egy dollárt sem, akik emberhez méltatlan körülmények között nyomorognak, hiányt szenvedve elemi létszükségleteikben, szintén milliárdszámra. Ott vannak a menekültek, a táborlakók, a társadalom permére szorultak, a bűnözésre kényszerítettek vagy kényszerülők, a hidak alatt lakók, a szemétdombok hulladékából élők, az elárvult és elszűrt gyermekek, a kábítószerek rabjai, a támasz nélkül maradt öregek, az elfekvő kórházak lassú halálra télt lakói – és hadd ne folytassam. Igen, testvéreim, az emberiség döntő többsége áldozat: ott hever – képtelen értelemben – valamilyen út szélén, kifosztva, véresen és félholtan. Ha nem látjuk őket naponta tömegesen, annak talán az a magyarázata, hogy mi magunk a szerencsés kevesek közé tartozunk.

Korunk rablói és pénzéhes vendégfogadásai mindazok, akik a többiek szegénységét, nyomorúságát okozzák. Beállítottágunk szerint nevezhetjük őket a neoliberális kapitalizmus képviselőinek,

a pénzpiac urainak, a Mammon szolgálóinak, mind ugyanazt jelentő.

A pap és a levíta kategóriáját leginkább mi magunk képviseljük, viszonylag biztonságban, elfogadható körülmények között élő, dolgozó kisemberek. Akik számára szinte létfeltétel, hogy elkerüljék az útszélén heverő kifosztottakat, mert annyian vannak, hogy ügysem tudnak mindannyiukon segíteni; akikben megmozdul ugyan a részvét, de „Jöhet a lélek kész, a test erőltlen”, s nem tudják rázárni magukat a cselekvésre.

És végül korunk szamaritánusai. Nos hát,ők azok, akik a legkevésbé vannak. Akik függetlenül attól, hogy mekkorák az anyagi lehetőségeik, gazdag erkölcsi erőforrással rendelkeznek. Akik idejüket, erejüket, pénzüket, tehetségeiket fordítják az áldozatok szenvedésének enyhítésére, soruk jobbra fordítására; akik nemcsak sajnálják az áldozatokat, hanem be is kötözik sebeit, gondoskodnak ápolásukról, felépülésükről. Hogy kik ők konkrétan, már csak azért is nehéz megmondani, mert jellemző vonásuk, hogy feltűnés, dicsekvés, maguk mutogatása nélkül végzik hősiességüket. Meg aztán nagyon kevesen vannak. Meg aztán többnyire őket is elkerüljük, mert nem tartjuk őket ép eszűeknek. De ők azok, akik – az evangéliumi történet végső tanulsága szerint – „élmi fognak”, és talán azt is mondhathatjuk, hogy a világ azért él, mert ők vannak.

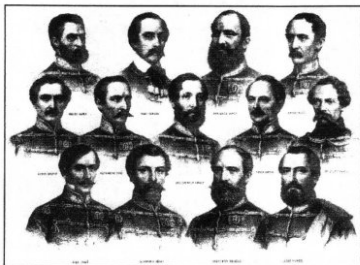

A beszédem elején említett szörnyű terrorcselekmény, amely még nagyon sokáig fog mindnyájunkat foglalkoztatni, zavaros gondolatainkat rendező megvilágítást nyer a jézusi tanítás fényétől. Megértjük, hogy ilyen cselekményekre csak olyan világban kerülhet sor, amely tele van rablókkal és áldozatokkal, s alig van benne néhány szamaritánus. Megértjük, hogy nem igaz az, miszerint az effajta cselekmények az áldozatok kétségbeesett próbálkozásai a náluk hatalmasabb rablók legyőzésére; ilyen borzalmas, újabb áldozatok ezreit szülő cselekményeket csak más rablók követhetnek el. Megértjük, hogy ezek a rablók méltók a büntetésre, de azt is, hogy ez nem ad, nem adhat felmentést a többi rabló számára. Megbüntetésük jogos, de nem megoldás az emberiség sok-sok bajára.

A világ politikusi szinte egybehangozóan mondják a szaporodó terrorcselekmények láttán, hogy ma az emberiség első számú közellensége a terrorizmus, és hogy közös erővel kell harcolni ellene. Ez természetesen igaz, fájdalmasan igaz, különösen 2001. szeptember 11-e óta. De tudni kell, hogy a terrorizmusra mérhető legnagyobb megsemmisítő csapás a szegénység, a nyomorúság felszámolása, a gyűlölet megszüntetése, a pénz- és hatalomvágy megfékezése és kordában tartása, a világ életszerteinek, útszélén heverőinek felemelése volna.

Az, ha mindnyáján, de legalábbis minél többen követnénk Jézusnak a szamaritánus példájára utaló felhívását: „*Cselekedjél hasonlóképpen!*”

Kászoni József

Az aradi vértanúk (Barabás Miklós litográfiája, 1867, MNM)

Ezen nemzetmegmentő magaslaton, a hazánk szétdarabolására emlékeztető lélekharang közelében, szabadságsírózó érzéssel állunk meg az aradi 13 jelképes sírja mellett. 152 évvel ezelőtt a szabadságra vágyók milliói sírtak együtt, mert érezték, hogy hosszú időnek kell eltelténie, amíg a szabadság humanus, Istentől ajándékba kapott drága érzése ismét visszatérhet az emberek szívébe. Világosnál a szabadság kibontott zászlóját sárba taposta a zsarnoki erőszak. Világosnál megasztott egy nagy sír, egy szent ügy, az elnyomott népek szent ügyének sírja. S miközben eze-

ket mondom szinte látom lelki szemeim előtt, amint jönnek a hősök, szoros egymásutánban, arcuk sápadt, de szemükben bátor elszántság. Fekete köpenyben érkeznek a hadbírók, akik német nyelven olvassák fel az ítéletet. A négy pap, aki kíséri őket, elmondják az utolsó imádságot, a hősök megcsókolják a keresztet. Elsönek Vécsey életét oltja ki a hóhér, aztán következik Nagy, Damjanich. Azonban egy sem reszket, egy sem sír, egy sem könnyörög kegyelemért. A vértanúk elszántságával lépnek fel a kicsi székre, amit a hóhér a lábuk alól kirúg. Imádkoznak, mi-

közben ezt kiáltják: „Éljen a haza, éljen a szabadság, éljen a nép”. Borzalmas látvány, hasonló a Golgotához, és október 6. – nagypéntekhez.

Ezen felemelő pillanaton, szálljunk mi is vissza az időben, és kérdezzük meg önmagunktól, mire hívják fel manapság figyelmünket az aradi vértanúk. Mindenekelőtt arra, hogy soha nem szabad megfeledkeznünk róluk. Csengjen fülünkben minden évben Dsida Jenő hagyatkozása: „nyelvemen, izzó vasszeget üssenek át, ha rólad megfeledkezem”.

Másodszor, áldozatukat mindig értékelni kell, mert egy szent ügyért és a hazáért a legdrágábbakat, az életüket áldozták fel, mindannyiunknak példát mutatva.

Harmadszor, nem alázkodtak meg, nem könyörögtek kegyelemért, nem voltak megvesztegethetők.

Negyedszer, csak néhányuk volt magyar, ésők nem egy hazáért, nem egy népért, hanem a szabadságot harcolták, mely minden népnek drága és szent kö-
ügy!

Ötödször, szimbólummá lettek, mert bennük százezrek halálát gyászolja a világ...

És végezetül de nem utolsósorban, Isten nevével mentek a halálba, mert mindannyian hívő keresztények voltak. Áldott legyen az emlékü!

Ez számunkra Arad és október 6-a üzenete.

Éljen a magyar szabadság, éljen a haza!

Rázmány Csaba

(Az aradi vértanúk emlékkertjében az emléktábla avatásán elmondott beszéd.)

A XVI. század nagy szellemi mozgalma: a Reformáció

Az egyházi adók emelése, behajtása, a különböző gyűlések körül folyó korrupció az egyház kebelében nagy méreteket öltött 1507 után. Ugyanis a pénzár gyarapítása érdekében búcsúcédulákat árultak a nép körében, melyek lényegében a gónás szentségét akarták helyettesíteni. Csakhogy az egek sikerszavai nem bizonyultak, és a búcsúcédula árusítóinak így hamarosan nagy jövedelmi forrást biztosított.

Luther Márton, aki 1514 óta a wittenbergi teológia professzora volt, de ugyanakkor a vártemplom prédikátora is, észrevette, hogy nem hozzá jönnek az emberek gyónni, hanem egyszerűen megvásárolják ezeket a cédulákat, melyek lényegében az emberek lelki üdvösségét akarták biztosítani. Luther Márton ezzel nem értett

egyet. Szerinte minden ember Isten kegyelmében van, és Istenben bízva alázatosan kell élnie.

Nemletszépének többször is hangot adott a prédikációiban, de úgy látszik eredmény nélkül. 1517. október 31-én egy olyan tiltakozási formát választott, amely által remélte, hogy meg tudja szüntetni a nézeteltéréseket és visszahívásokat a búcsúcédulákkal kapcsolatban. Levelet írt feletteseinek, és ehhez csatolta 95 tételben megfogalmazott nemletszépését és disputációját. Hogy még hatásosabb legyen, nyilvánosságra hozta, hogy minél több ember elővashassa. Ennek a nyilvánosságnak a legjobb helye a templomkapu volt, ahol ki is bejártak a hívek.

Íme, ezzel indult el az a nagy szellemi mozgalom, a reformáció, mely újítást eredményezett a vallás és egyház terén, átfogva a társadalom minden rétegét. Megindulnak a teológiai fejtegetések hittételekről, tantételekről, egyházi dogmákról. A tiltakozás, mely lényegében csak a pápai búcsúcédulák ellen irányult, átépít a hit kérdéseibe. Felemlől az úrvacsora-tan kérdése, majd sorra azok a kérdések,

melyekben úgy látták a reformátorok, hogy az egyház eltért a Jézusi és apostoli tanításoktól és az őskeresztény gyülekezet gyakorlatától, és helyükbe az egyház a sajátját állította. A lavínát nem lehetett megállítani, újabb és újabb fejtegetések és egyházszakadások feldarabolják az addig egységes katolikus egyházat.

Felszíntör az arianizmus is, mely hirdeti Isten egységének a voltát. Az út, amely az antitrinitarizmustól az unitarizmusig eljutott hosszú volt és áldozatokkal tele. Isten egységének és Jézus emberi mivoltának a kifejtése és elfogadása hosszú évek küzdelmének volt az eredménye. Aulus-tól kezdve, Husz Jánoson, Szervét Mihályon, a Socinus testvéreken, Blandrata Györgyön keresztül Dávid Ferencig vezet az a megújulási folyamat, mely az emberi léleknek visszaadta a félelemmentes lelkiismereti és vallási szabadságot és annak gyakorlását. Amikor nem külső eszközökkel kényszerítik a lelket valamilyen tantételfogadására, hanem belülről fakadva fogadja el a lélek a neki megfelelő hitet és eszmét.

Mára már az a 95 tétel kibővült, egész könyvtárat tesz ki azon hitelevékek a kifejtése és magyarázata, mely foglalkoztatja az embert. A reformációval a lélek szabadult ki börtönéből a testből, és éli szabad életét, mely azonban oly sok gondot is okoz hordozójának, a testnek.

László Gyula rajza

És nem könnyű megállni. De ott van Jézus, aki a legközelebb állott hozzá, és aki példájával mutatja az utat. Nincs szükség közbenjárókra, mert Istennel olyan közelségben vagyunk, melyet ha nem is látunk, de megérezzük. Tehetjük ezt azért, mert Isten szeretet, és ő szeretetbe fogadja minden gyermekét. Isten fiai és leányai lehetünk, mint ahogyan Jézus Istenfia volt, aki szemtől szembe látta az Atyát. Csak ehhez ismerni kell Istent, hinni kell, hogy ez számunkra is lehetséges, és az út járható.

Jézus mutatja az utat, amikor a tengeren jár, vagy amikor a hajója viharba keveredik. A vízen való járás vezetne Istenhez? Annyi mintha korunkban a levegőbe akarnánk felemelkedni, minden repülést segítő alkalmatossággal nélkül. Pedig egyszerű a magyarázat: lélekben, a hit útján járva juthatunk el Istenhez és ismerhetjük meg Őt. Ez pedig lehet személyes vagy közösségi út, attól függően, hogy ki hogyan érzi magát erőnek. Meg tud-e birkózni egyedül az ember vagy szüksége van a közösség támogatására, biztatására, a közösségi erőre és példára, az együtt való járásra. Mindenki eljut Istenhez, a halál után, mert mind Isten vagyunk – Pál apostoli szavai alapján – akár élünk, akár halunk. De akkor találja meg az ember igazából Istent, ha őt még életében eléri. Ehhez kell a szüntelen megújulás, lélekbeni újjászülés. Ennek pedig a gyakorlatban is meg kell mutatkoznak a látható jelei. Egszped először is mi magunk változunk meg gondolatban és cselekedetben, majd törekedünk megváltoztatni

környezetünket. Hit és cselekedet, Isten-ismeret és emberszeretet! Ezek a keresztény emberi ismeretű jegyei.

Ennek az újjászülésnek volt a kezdete a Reformáció; a reformatori munkát kell nekünk is folytatni.

A kapu jelképe annak, hogy átjutunk valahonnan valahová. A kapu, ajtó, rés, nyílás jelképe a lehetőségeknek. Látjuk az Ószövetségben is a kapu, létra fontosságát, de ott van az Újszövetségben is, amikor az égolt megnyílt, és Isten lelke galamb képében rászállt Jézusra. (Máté 3,16)

Keressük a kijáratot vagy bejáratot lehetőségeket, amelyek olyan életformák megvalósításába, elérésébe vezetnek be; az embert és társadalmát gazdagítják és tökéletesebbé teszik.

Az új „hangnak”, szavunk felemlésének nem elég csak elhangzania, hanem be kell hatolnia az emberi szív mélyébe, és ott előidéznie a legnagyobb változást.

Dávid Ferenc is, mikor a reformáció útjára lépett, felismerve annak lehetőségét, engedett a Jézusi felhívásnak: **Legyetek tökéletesek, miként a ti mennyei Atyátok is tökéletes!** (Mt 5,48). Ki lett mondva „Egy az Isten”, és hogy **nincs nagyobb esztelenség, sőt lehetetlenség, mint külső erővel kényszeríteni a lelkiismeret s a lelket, mely fölött hatalommal csak teremője bír.** (Dávid Ferenc)

Körösfői Kriach Aladár festménye

A prédikátorok értelmük szerint hirdessék az evangéliumot, a közösség ha elfogadja jó, ha nem, senkit ne kényszerítsenek. Mindenki olyan prédikátort hallgat, amilyen neki tetszik. A vallásért és vallásáért senkit se büntessenek. Mert a hit Isten ajándéka, az hallásból van, a hallás pedig Isten igéje által. Ennek vagyunk mi is a birtokában. Tudjunk és menjünk élni vele szabadon, Isten és emberek szeretetére és a közösség elismerésére törekedve.

Isten miképpen a békességnek Ura és Istene, azonképpen az Ő ajándékait is azért adja az embereknek, hogy a békesség és egyenység eszközei legyenek. (Dávid Ferenc)

Legyünk részesei a XXI. századi megújulásnak, vagyunk részt annak megreformálásában.

Léta Sándor

A Német Unitáriusok Vallásközössége

június 1–4. között ünnepelte fennállásának 125. évfordulóját, amelyhez kapcsolódva „Van-e jövője a vallásnak?” címmel előadások hangzottak el, és csoportos vitákat folytattak. Egyházunk elnöke és engem biztolt meg az ünnepségen és tanácskozáson való részvétellel. Ezt a kapott lehetőséget elsősorban arra használtam fel, hogy megismerkedjem ennek a magát unitáriusnak minősítő közösséggel a hitfelfogásával, másodszorban pedig arra, hogy őket is tájékoztassam a magyar unitarizmusban élő vallások hit lényegéről.

Már bevezetőben meg kell jegyezni, hogy az unitárius jelzőnek egészen más tartalma van az ő közösségükben, mint a mi egyházunkban, miként másképpen értelmezik a vallás és a hit lényegét is. A reformációhoz kapcsolódó unitárius jelző a háromságos (trinitárius) istenhittel szembeállítva az egyszemélyű és egyfélényű Istent valókat jelölté ezzel a megnevezéssel, és azok az unitáriusok, akik a reformációig vezetik vissza létezésüket ma is ezt vallják keresztény vallásuk lényegének. A német unitáriusok saját unitarizmusukat – ettől a fentebb értelmezett unitarizmustól egészen eltérő, csak náluk, az ő társadalmukban kifejeződött vallárosságot – jelölik ugyanezzel a jelzővel. Rokonszenven érzékelnek a többi unitárius irányzattal is, de hangsúlyozzák teljes különállásukat. A vallás lényegének azt az egyedi emberi átlátást, hitelményi képességet értik, amely megalapozhatja és értelmelem kitöltheti az életet. Ezt az egyedi képességet mint a vallás lényegét állítják szembe a hagyományos vallásokra általában jellemző tanítást, hitbeli és erkölcsi rendszerekkel. Minthogy ilyen rendszert nem formáltak meg, nem is nevezik magukat egyháznak, hanem olyan vallási közösségnek, amelyben hasonló gondolkodású és érzelmű egyedek keresik az egymással való kapcsolatokat, hogy kölcsönösen kicseréljék és ugyanakkor elmélyítsék, erősítsék saját meggyőződésüket. A vallásnak ebből, az egyes ember gondolkodási és hitvilágához igazodó értelmezéséből, az egyházi szervezet valamint a hitéleti rendszerek hiányából az is következik, hogy ez a vallásközösség teljesen világi jellegű szervezet, ahol hiányzik a papi rend, és mind a liturgiák (amelyek úgyszintén köteleknek és egyediek lehetnek), mind pedig a gyülekezeti együttműködéseket a közösség tagjai közül azokra a kiválasztottakra bízzák, akiket az adott feladatra a legalkalmasabbnak ítélik.

A hagyományos vallásokkal ellentétben a német unitárius vallásközösség nem csupán a papi rendet és a szertartási rendet nem tartja szükségesnek, de ennek megfelelően a templom intézményét sem, és a szabadelvűség következtetés megvalósítása érdekében attól is tartózkodnak, hogy valamilyen formában általánosítható hitelveket alakítsanak ki maguknak, vagy hitük megalapozásához kivételes emberek prófétaállítására vagy szent tekintélyt élvező íráskora hivatkozzanak. Nem vallják magukat tehát kinyilatkoztatott vallásnak, nem követnek valakit mint vallásuk alapítóját, hanem az emberi tudat (gondolat- és érzelmevilág) fejlődésére és gazdagodására vezetik vissza kialakulásukat és mindenkorai állásfoglalásaikat indítják. Minthogy a kereszténység lényegét a hagyományos trinitarizmussal azonosítják, amelynek alapját az isteni kinyilatkoztatás-ként értelmezett Biblia jelenti, és amelynek szervezeti kereteit az egyház adja, magukat nem tartják keresztény egyháznak, és ebben a tekintetben – minden rokonszenű ellenére – az unitárius kereszténységtől is, sőt még a szabadelvű kereszténységtől is elhatárolódnak. Közélebbre igyekezve unitarizmusuk lényegének megértéséhez az is nyilvánvalóvá vált, hogy nem csupán a trinitárius istenhittől állnak messze, de nem tudnak azonosulni a következtetesen monoteista istenhittel, így az unitárius kereszténységével sem. Isten neve alatt a létezés fel-

tárhatatlan titkának szimbolikus tartalmát értik, és kerülik is használatát, nehogy a hagyományos világfelelti Úr vagy a mindenható mennyi Atya képzetével felcserélhető legyen. Amikor önmagukat unitáriusnak nevezik, akkor egyáltalán nem a keresztény unitárius és szociális egysítenhittel azonosulnak, hanem a kozmikus létezés, az élővilág, a természeti környezet, az emberiség szerves egységét (unitas) vallják mint a létezés értelmére adott választ.

A Názáreti Jézustól kapott kijelentések és életpélda mellőzése és Isten megvallásának kerülése után a keresztény hit harmadik pilléréhez, a Lélekhez és az öröklethez fűződő felelősséggel teli kereké vázlatos bemutatásuk. Általában azt gondolják, hogy az egyedi emberi lét a test és a tudat halálával megszűnik. A keletkezés–létezés–pusztulás általános érvényesüléséhez hasonlóan az emberi születés–élet–halál jelensége is elkerülhetetlen törvényszerűség. Az egyéni emberi élet túlvilági folytatása, az élet után üdvösség vagy kárhozat képzele ebben a környomatban nem kaphat helyet. Magát az egyéni létezését a halál befejezi, de az ember működésének hatása, az emberiség és a világ létezéséhez és fejlődéséhez adott hozzájárulása (vagy visszavetése) végérvényen maradó, ami minden egyéni életet különös felelősségterheléssel tölthet.

Hangsúlyt kap, hogy hitvallást és hittételeket nem rögzítenek, és a felekezeti hittan oktatását is ellenzik és mellőzik. A közösségek kialakított vallási nézeteiket „alapgondolatok” címen foglalják össze, amelyek közös megformálások ellenére egyénileg is szabadon értelmezhetők és új megfogalmazásokkal módosíthatók. A személyes hitfelfogás teljes szabadságát közösségeikben feltétlen elvnek és gyakorlatnak ítélik, következtetésüket mindenki maga kell megkeresnie és megformálása saját hitvilágát. Minde mellett az ifjúságnak rendezendő felkészítő tanfolyamok kérdése és tematikája tájékoztatást kínálhat a vallási közösségek érdeklődési körére. Az ifjúságak való foglalkozások keretében az alábbi témákban kívánnak válaszokat adni: mi az élet és ezen belül az egyéni élet értelme, hogyan érhet el az egyéni élet valódi önállóságot, miként alapozhatja meg az erre irányuló egyedi vélemények és hogyan kell fogadni a másként gondolkodók következtetéseit? Mindezeknek az állásfoglalásoknak a megformálását szükségesnek látják: az élet fejlődésének megvilágítását az ősröbábnástól a jelenkorig, a természeti környezet védelmének megvitátását, a szeretet és a szexualitás szerepének értékelését a párkapcsolatokban, az idegenek és a kisebbségek integrálása tematikájának feldolgozását, a drogokhoz és az erőszakhoz valamint a szektákhoz kapcsolódó veszélyek bemutatását, végül pedig a világvalóságok, a humanizmus, a felvilágosodás szerepének méltatását.

A fentiekben megfogalmazott összefoglaló bemutatás után – amelyben tényleg beigazoldható, hogy a közösség a vallási jelző és az unitárius megnevezés ellenére sem minősíthető hozzánk hasonló unitárius kereszténységnek – felvetődhetik a kérdések, hogy akkor miért láttuk indokoltnak a velük való foglalkozást. Az erre adható igen-ig válaszban több szempontot is mérlegelni lehet. Az egyik, hogy ez a vallásközösség ugyan valóban csak egy konkrét példát jelent, de maga a jelenség egyáltalán nem elszigetelt, hanem a posztmodern korban várható válaszok egyik olyan fő irányát jelenti, amelynek térhódításával számolni kell már a jelenben is, a közeli jövőben pedig még inkább. Egyházunk amerikai és angol tapasztalatát arra utalnak, hogy az ottani unitarizmusban is egyre szembetűnőbben ugyancsak a humanizmus és az univerzaliz-

mus tölti ki a vallás keretét a hagyományos vallásos hit helyett. A másik, hogy két-három évtized múlva a mai huszonevesek adják majd a társadalmunk vezető rétegeit, tehát az 5 kérdések és az ezekre adott válaszok plauzibilitása (elfogadhatósága) mérvadás lesznek a vallásos hit vonatkozásában is.

A 20. század második felétől kezdődően a társadalomtudományokban megfigyelhetően széles körben „posztmodern” keretekről beszélnek, amelyek a most elkezdődött 21. században a vallásos hitben, jelesül a kereszténységben is új „paradigma” (értelmezési modell) érvényesülésére utalnak, amely mind a középkori, mind az újkori keresztény hit tartalmának átfordítását és átfogalmazását sürgeti, és amelynek hatása a jelenkor „dogmaszabadság” kereszténységét is érinti. A posztmodern társadalmakban érvényre jutó általános gondolkodási-értelmezési modell mögött a tudományos (különösen a világról és az életéről szóló kozmológiai és biológiai) fejlődés új, forradalmi jelentőségű eredményei, a társadalmak közötti és feletti „globalizáció”, a társadalmi és egyéni fogyasztás mérvadás szerepe húzódik meg. A vallásos hitre gyakorolt hatás ezzel párhuzamosan a tudás és a hit elhatárolásának, a megtapasztalható és megismerhető, illetőleg a transzcendens létezési dimenziók különülését, a létezésre és a vallásos hitre vonatkozó kérdések plauzibilis, meggyőző megválaszolásának problematikáját jelentheti. Az egyházaknak kell felismerniük, hogy a társadalomban a vallások és az egyházak szerepe folyamatosan gyengül, az elvilágiasodás, a szekularizáció ezzel együtt egyre fokozódik. Ilyen feltételek mellett a fejlett országok hagyományos vallási szervezetei, történelmi keresztény egyházai voltaiként három lehetőséget vehetnek számításba. Ezek közül az egyike éppen a német unitáriusok jelenthetik a példát (de más társadalmakban is általános jelenséggé válhat), ahol az új generációk voltaiként kívánják a keresztény egyházak köréből, és inkább a humanizmussal és az univerzalizmussal való azonosulással mellett döntenek. Ezzel a lépéssel hi helyett a passzív ateizmus útjára lépnek akkor is, ha vallási jelzővel illetik magukat.

A fejlett társadalmak hagyományos egyházai nyilvánvalóan nem pártolhatnak ilyen megoldást. Számukra két fő lehetőség áll nyitva. Megtehetik, hogy nem veszik figyelembe a vallásokkal szemben jelentkező új tartalmi kérdéseket, és a másfél ezer éves válaszokat tartják érvényesnek korunk nemzedékei felé is, vagy pedig felismerve annak fontosságát, hogy a mindenkor vallási válaszok a mindenkor nemzedékek gondolkodásából és életviteléből eredő kérdésekre kell vonatkozzanak, maguk is készek a folyamatos megújulásra a „semper reformanda” elvének követésére, a társadalom és a tudomány fejlődésével is szinkronizálva. A merov hitelvekhez ragaszkodó, nagyon szövevényes dogmarendszerhez igazodó vallások illetve egyházak helyzete ebből a szempontból feltétlenül nehezebb, mint a dogmaszabadságot valló unitarizmusé, mindemellett azt nem állíthatjuk, hogy hitéleti gyümölcsök megismerése feltétlenül meggyőző képet kínál korunk gondolkodó és hívő emberének.

A Pázmány Péter Katolikus Egyetem a Gallup-intézet felméréseire támaszkodva tanulmányt állított össze a nálunk nyitott való polgári társadalom vallásosságának értékeléséről. Az ország felnőtt népességét három korcsoportra osztva, úm. fiatalok (20–34 év), középkorúak (35–54 év) és idősek (55 év feletti), azt a következtetést vonhatta le, hogy ennek a népességnek mintegy 40%-a magát ugyan vallásosnak vallja, de a fiatal nemzedék 20%-a határozottan ateista, és csak 14%-a hisz a feltétlen isteni létezésben. A fennmaradó kétharmad rész nem áll kifejezetten szemben az istenhittel, de kétségek vannak a tételes vallások istenének személyes voltát illetően, és a hagyományos egyházi válaszokat nem érzi kielégítőnek. A fiatal

lok 83%-a egyáltalán nem hisz a túlvilági létezésben, és csak 8%-uk gondolja a mennyországot valószínűsnek, a pokol létezését pedig megglehetősen egyöntetűséggel elvetik. Ebből következik, hogy a túlvilági üdvösség reménye illetve ígérete, a halál utáni élet, jutalom vagy büntetés nem jelentenek motiváló tényezőket életükben.

A mi középkorú és fiatalok nemzedékeink feltehetően nagyon hasonlítanak a fenti tanulmányban megfigyeltékhez mind a világról és a társadalomról, mind pedig a hitről és a vallásról szóló nézeteikben. Feltehetően nálunk is a világ, a más népek és kultúrák felé való nyitottság, valamint az ismeretek bővítésére való törekvés mellett a humanista erkölcs, az emberi jogok tisztelése állnak pozitívumként a gondolkodásukban, amely ideákhöz – vitatható értékkel – az anyagi jólét vágya is társul. Mindezek a célok beilleszthetők a humanista és az univerzalista rokonszerves, társadalmak és egyének számára is értékes életbe. Ezeket a vonzó jegyeket a németországi konferencián részt vett fiataloknál is feltétlenül meg lehetett látni az együtérzésnél nyugtázni. A mi fiataljaink számára is az ismeretszerzés, a humanista erkölcs és gondolkodás, a társadalom belső és külső nyitottsága lehet az általánosán kívánható program.

A kérdés az, hogy lehet-e ilyen kereteken teljes értékű az az emberi lét, amely minden sokszínűségére ellenére csak egydimenziós szemléletű, csak a megtapasztalható, megismerhető létezésre terjed ki, de nem foglalkozik a létezésnek azzal a második dimenziójával, a transzcendenssel, amelyet a különböző vallások ugyancsak valószínűsnek vallanak. Ez a második dimenzió adhat választ a lét legalapvetőbb kérdéseire, a honnan-hová tartunkra, az egész létezés értelmére. Minthogy ez a dimenzió nem ismeretek és tapasztalatok révén, csak a vallásos hitben oldható meg, az emberiség túlnyomó nagy része (kétharmadon felül) valamilyen vallást követ. A német „unitárius” közösség példája is jelzi, hogy ennek szükségessége nálunk is él. Ezen a konferencián is berendeztek egy szobát meditáció céljára, amelyben indiai selyemterítő, trópusi növényzet és virág, valamint keleti füstölőszerek segítettek az önmagába elmélyedésben. A kongresszus hangulatú ünnepélyességét haragszó helyett gondgütesekkel igyekeztek emelni. Ezekből a jelekből is kiviláglik, hogy a kereszténység Istene és a hozzá való imádkozás helyett, a Jézustól kapott kijelentések helyett inkább Buddha megvilágosodásához vonzódnak. Természetesen maga ez a körülmény nem utózik a minden nagy vallástól megkivánható nyitottsággal, és a buddhizmus nagyon értékes világvallás, de hát nem lehet megoldás a keresztény alapú társadalmakban jelentkező szekularizáció ellen, sem pedig a vallások hit megreformálására. Monoteista társadalmakban a keleti vallások csak szűk körben (irodalom, művészet, filozófia) számíthatnak követőkre, de elgondolhatatlan, hogy szélesebb néprétegek a buddhizmus vagy a Krisna-tudat felé forduljanak. Nem ezyek jelentik a keresztény vallások hittel szembeni veszélyeket, hanem vagy a teljes elfordulás a transzcendens létezésbe vetett hitől az anyagi jólét, az egyéni érvényesülés, a politikai hatalom, a testi vágyak vonzásába, vagy pedig a keresztény vallások alkalmatlansága válassza ahhoz, hogy a ma és a jövő embere számára differenciált, a tudás és az érzelmeik tartalmához is igazodó válaszokat tudjanak adni.

A vallások szerepének gyengülésével, a társadalom és az egyének szekularizációjával a jövő évtizedek sőt nemzedékek hosszú során át bizonyossággal számolni lehet ugyan, de a vallások feleslegesessé válásával egyáltalán nem. Gyermekeink és unokáink számára azonban a vallások hitét érthetővé és átélhetővé, életet gazdagító érzélemmé és élménnyé kell tenni. A keresztény hit nem csupán csak ezért a legalkalmasabb erre, de bármelyik világvallással összehasonlítva is, a humanitásban sem az

univerzalitásában nem múltható felül. A „Szeresd felebarátodat mint önmagadat” főparancsa és a hegyi beszédnek az a tanítása, hogy az ellenség szeretete az embert isteni tökéletességhez teszi hasonlóvá, olyan jézusi kijelentések, amelyeknél szebbet, többet és érvényesebbet elgondolni nem lehet.

A jézusi imádkozás – amelyet minden istenhívő ember követhet – a meditációval sokkal többet nyújthat, hiszen a meditációban az ember ugyan önmaga és a világmindenség, valamint az emberiség kapcsolatát nemesítheti, de az imádkozó ember ezen felül Istennel is találkozhatik önmaga lelkében. Ha az imában a szeretet, a hit elmélyítése kéri az Atya segítségét, úgy ezek a kérések mindig meghallgatásra is kerülnek magának az imádkozónak a lelkében. Aki keresztyényként nem tud az Istenhez szóló imádkozásban megnyugvást és enyhülést találni, az bizonyára a meditációtól sem kaphat többet.

A keresztyén meditációk, a transzcendens Atyához fűződő emberi kapcsolat leggyazdagabb tárházát az evangéliumok kínálják, de Pál apostol levellei is sok jó gondolatra indíthatnak. A 20. század második fele különösen gazdaggá tette az újszövetségi magyarázatok és az újszövetségi teológiák irodalmát, amelyben a római katolicizmus is nagy részt vállalt, jóllehet korábban nem látta szívesen a hívek önálló foglalkozását a Bibliával. Ezen a téren az unitarizmusnak is bőven lenne tennivalója, hiszen az Újszövetség egészére, sőt az evangéliumok teljességére sem áll rendelkezésre korunkhoz szóló unitárius magyarázat. Nem igazolódott be sem az a korai unitárius felfogás, hogy az evangéliumok szövegét mindenki külön magyarázatok nélkül is könnyen megérti, sem pedig az a gyakorlat, hogy azokkal a helyekkel foglalkozunk csak, amelyeknek megvilágítása és megértése unitárius hitünknek és gondolkodásunknak is egyértelmű. Nem kellene attól tartani, hogy az evangéliumok, illetve az Újszövetség ilyen átfogó magyarázatai zavarnák az egyéni független értelmezéseket, hiszen erre minden olvasó számára megmarad a teljes önállósága.

A világról és az emberről való tudományos ismereteink és tapasztalataink rendkívüli ütemben nem csak bővülnek, de sok vonatkozásban a korábbiak érvényüket veszítik, és gyökeresen újak lépnek a helyükbe. Nyilvánvaló, hogy amennyiben valamilyen hittelem szorosan kapcsolódik a

korabeli világi tapasztalatokhoz és ismeretekhez, akkor az utóbbiak lényeges változása nem hagyhatja nyomtalanul a reá épült vallási hitet sem. Két meghatározó jellegű példát is idézhetünk. Az egyik a bibliai teremtéstörténet, amelyet a vallásos hit kozmikus valóságnak tartott, és amelyel szemben áll az univerzum keletkezésének korunkban megfogalmazott elmélete az ősröbbségről és a táguló világegyetemről. A másik a földközponti és háromszintű világmép, amelynek helyébe a tudomány a naprendszer és galaxisok óriási mennyiségét állította, ahol a Föld csupán egy csillagnak, a Napnak egyik bolygója. Ennek a bolygónak a szerepe mégis kozmikus fontosságú, mert itt alakult ki és fejlődik folyamatosan a létezés legnagyobb csodája, az élet és a gondolat, mintha az egész mindenségnek az emberi agy fejlődése és eredményei adnak valóban értelmet. A keresztyén valláosság ennek a fejlődési pályának az elejére és a végére egyaránt szellemi transzcendens Létezőt állít, a monoteista hit Istent, aki örökké a világ titka marad, és ember számára csak a hitben, az embemél is jelen lévő transzcendenciában, a lélekben fogható fel. A vallásos hit nélkül, a világról való ismeretek és gondolkodás kereteiben maradvá ez lehetetlen. Nem az Őszövetségből, hanem a görög gondolkodásból a keresztyén hitben központi lett tétel a testtől elvártan személyesen örök életű lélek létezése, valamint a biológia és az antropológia egyeztetése, ezzel együtt a feltámadás és az Ítélet, a halál utáni üdvösség vagy kárhozat tana komoly gondot jelent a keresztyén és benne az unitárius teológiának is.

A mi egyházaink számára mindezeknek a témáknak önálló kutatása feltehetően megoldhatatlan lenne, de a nagy egyházak bibliai, teológiai kutatói is nagy figyelmet fordítanak rájuk, és a kapott eredmények a mi számunkra is felhasználhatók lehetnek. A keresztyén ökumené szervezésében való bekapcsolódásunk egyelőre aligha időszerű, de ennek nem is volna olyan nagy jelentősége a mi számunkra, mint a kutatások és az eredmények megismerésének, amelynek szabad felhasználása elsősorban tőlünk függ, miként tőlünk függ az is, hogy a két magyar unitárius egyház keres-e és talál-e lehetőségeket a teológiai kérdések közös kutatására, megvitatására és megoldására.

Stankóczy Zoltán

Alapítványi tájékoztató

Tisztelt Adományozók!

Tájékoztatjuk Önöket, hogy a 2000. évben felajánlott „személyi jövedelemadó” 1%-ára befolyt összeget (1 113 021,- Ft) a következő célokra használtuk fel a Kuratórium döntése szerint.

Egyházi épületeken történő felújítási, karbantartási munkákra 65 000–65 000 forint:

- Budapesti Unitárius Egyházközség,
- Bartók Béla Unitárius Egyházközség,
- Kocsordi Unitárius Egyházközség,
- Győri Unitárius Egyházközség,
- Hódmezővásárhelyi Unitárius Egyházközség,
- Kelenen Miklós lelkész.

Szeretetszolgálati tevékenységre, eszközök, felszerelések beszerzésére 45 000–45 000 forint:

- Budapesti Unitárius Egyházközség,
- Bartók Béla Unitárius Egyházközség,

- Pestszentlőrinci Unitárius Egyházközség,
- Győri Unitárius Egyházközség,
- Dunántúli Unitárius Egyházközség,
- Hódmezővásárhelyi Unitárius Egyházközség,
- Kocsordi Unitárius Egyházközség,
- Füzesgyarmati Unitárius Egyházközség,
- Heltai Gáspár Unitárius Könyvesbolt,
- Unitárius Ifjak Országos Szövetsége
- 100 000 forint.

Számitógép-vásárlásra 150 000–150 000 forint:

- Füzesgyarmati Unitárius Egyházközség,
- Pestszentlőrinci Unitárius Egyházközség.

A támogatás összegét pályázat útján lehetett elnyerni. Az Unitárius Alapítvány Kuratóriuma köszöni mindazoknak a támogatóknak a bizalmát, akik felajánlásukkal Alapítványunkat jelölték meg kedvezményezettnek.

dr. Beke Ildikó elnök s. k. Gergely Felician titkár s. k.

Teológiai műhely

„A lélek sem jó tudomány nélkül”

Az apostoli igehirdetés Jézus Krisztus újrakezdetének és ítélete (1. rész)

Az Apostolok Cselekedeteiben Péternek a néphez intézett első beszédeiben (a pünkösti beszédben és a templom Salamon csarnokában tartott beszédben) arra emlékeztette hallgatóit, hogy feltámadása után Jézus felemeltetett az Atya jobbjára, és ott marad mindaddig, amíg a világ-mindenség újjáteremtése meg nem történik. A Korméiusz házában elmondott beszédben azt is jelezte, hogy az új világot megelőző ítéletet az Atya a hozzá felemelt Jézus Krisztusra bízta mind az élők, mind a holtak felett. Akik megtérnek hozzá és hisznek benne, általa bűnbocsánatot nyernek és üdvösségre jutnak. Ezekben a beszédekben Péter az apostoli gyülekezetek hitének több meghatározó tételeire is utalt, hiszen hangsúlyozta a világ korszakváltását az új teremtés keretében, jelezte, hogy ezt az újjáteremtést a végső ítélet fogja megelőzni, amelyet az Atya a Fiúra bízott. Az üdvözülésre vagy elkárhozásra szóló ítélet a megtérés és a Jézus Krisztusban való hit függvénye. A hagyományos kereszténység mind a nicea-konstantinápolyi, mind az apostoli hitvallásban mindmáig megtartotta a Péter apostolnak tulajdonított hittételeket: a) felment a mennybe, ott ül a mindenható Atyaisten jobbán és b) onnan jön el ítélni élőket és holtakat.

A zsidó és keresztény vallásos gondolkodás tengelyét annak hite jelenti, hogy a világ és benne az ember Isten teremtménye, vagyis kezdete és léte Isten döntésének eredménye, továbbá hogy ez a létezés az Isten által meghatározott időtartamra szól, amelynek végső határmáráját is Isten tűzi ki. A teremtésről szóló ószövetségi kép három évezreden át tartotta helyét az egyistenhívő vallásokban

úgy, hogy nem csupán a hit hanem az ismeretek oldaláról sem vonták kétségbe. A teremtéstörténetben is két meglehetősen különböző változatot állítottak az ószövetségi szerkesztők egymás mellé, de a végső dolgokról szóló beszédben a megfogalmazások még nagyobb fokú szétszórtságot tükröznek, és nyilvánvalóan még kevésbé kapnak benne helyet kozmológiai ismeretek.

Az intertestamentális korban, az ószövetségi utolsó és az újszövetségi első két évszázadban a végidő, az eszkatológia városa nagy erővel áradt szét a zsidó társadalomban, ami egyébként ugyancsak megfigyelhető a korábbi prófétai korokban, sőt később a keresztény korban is, valahányszor a társadalmak valamilyen okból súlyos válságban érezték magukat. Nem lehet kétség, hogy Jézus küldetésében is szerepet játszott a közeli végidőnek, a régi világ-korszak összeomlásának és az új teremtésének, valamint az ítéletnek a városa az egész zsidóságban. Erre utalnak a Márk-evangéliumban Jézus első szavai: Betelt az idő és elközelített az Isten országa (az új teremtés), térjétek meg és higgyetek az evangéliumban (Jézus kijelentéseiben). Az eszkatológia, az akkori jelen világ-korszak vége és az új országra való bejutásra vagy kizárásra, szóló ítélet mindhárom szinoptikus evangéliumban bőséges figyelmet kapott. Ezekben a szövegekben Jézus arról szól, hogy az emberekre olyan megpróbáltatások várnak, amelyekben csak kevesen tudnak helytállni és olyan kozmikus katasztrófák, amelyek sok csapást és szenvedést okoznak. A judaista eszkatológia is összekapcsolta a világkorszakváltást a Messiás felépésével, a Dániel-könyv pedig az

Emberfia elküldésével, és a szinoptikus evangéliumok Jézust magát azonosítják is az Emberfiával. Az ítéletet ebben az evangéliumi hagyományban Isten a földre küldött Emberfiára, a Krisztusra ruházta. A nagy hitvallások ezek szerint olyan tételeket vettek fel, amelyek a szinoptikus evangéliumi hagyománynak is részei voltak.

Az Újszövetség azonban a szinoptikus evangéliumokban olvasottaktól lényegesen különböző felfogásokat is elénk tár az újrakezdetet és az ítélet tekintetében éppen azoknál az írásoknál, amelyek a leginkább tarthatnak igényt arra, hogy konzisztens teológiai-krisztológiai válaszoknak tekintünk őket, nevezetesen Pál apostol leveleinél és a János-evangéliumnál. Ezek az írások világosan felismerhetően nem a történeti Jézus működését akarják bemutatni, hanem azt igyekeznek a gyülekezetek elé tárni, hogy a jézusi üzenetet miként értették és adták tovább Pál apostol és munkatársai, illetve a jánosi kör és a jánosi iskolák. Ezekben az újszövetségi írásokban – jóllehet a kereszténység egyéb hitelvei inkább ezeken nyugszanak, mint a szinoptikus evangéliumokon – sem a világkorszakváltás kozmikus megpróbáltatásai, sem az újra eljövő Emberfia vagy Krisztus, sem pedig az ő eszkatologikus ítélete nem olvashatók. Ebből a kétségtelen megfigyelésből az a következtetés is levonható, hogy az apostoli kor és a legelső évszázad gyülekezetei más hitfelfogásokat is vallottak, mint amelyeket a negyedik századi zsinatok elfogadtak, és a kereszténységben ezek a zsinatok által nem méltányolt hitelvek hasonlóan erős hivatkozási alapokat kínálhatnak.

Pál apostol üdvörténeti vázlatát úgy lehetne összefoglalni, hogy Isten az embert a természetkor tökéletesnek alkotta (bűntelennek és halhatatlannak). Az ember az ősbűn elkövetésével szembehelyezkedett Istennel, és nemzedékről-nemzedékre egyre bűnösebbé vált. A mélyponthoz közelvede eljön a Messiás, aki megváltja (élete feloldozásával) az emberiséget az ősbűn átkától, és visszavezeti Isten közelébe, ahol helyreáll az eredeti tökéletesség, az ember eljut az üdvösségre és az örökéletre és Isten lesz minden mindenkiben (1 Kor 15, 28). Az üdvörténet fordulópontját tehát Jézus Krisztus működése adja, akinek követésével az emberiség süllyedő pályáját az Istenhez tartó emelkedés váltja fel. A végidő kozmikus földi katasztrófái Pálnál elmaradnak, és helyette az Istenhez érkezés és a vele (valamint a Krisztussal) való eggyéválás jelenti azt a pontot (Omegát),

ahol véget ér a történelem. Pál is vallja ugyan, hogy mindenkinek Krisztus itélőszéke elé kell állania, és az üdvözülés az ő törvényeinek megtartásától függ, de a földre újra eljövő Krisztus végítéletéről nem szól.

A János szerinti evangéliumban Jézus a feltámadása után, mielőtt felment volna az Atyához, megjelent tanítványai között, hogy kiküldje őket térítő munkájukra, ahhoz átadta nekik a Szentlelket. (A későbbi földi megjelenésekről szóló versek az evangéliumhoz utólag hozzáfűzött szerkesztői kiegészítések.) Ebben az evangéliumban Jézus halála nem szenvedés mártírhálál (mint a szinoptikus hagyományban) és nem is kiengesztelő életáldozat (mint Pálnál), hanem az Atya által az emberekhez elküldött Fiú megdicsőült visszaterése a kereszten át az Atyához, miután küldetését (Isten és Isten országa kijelentését) teljesítette. Ez az evan-

gélium sem szól a végső időnek végítélettel való lezárásáról, ahol minden élő és halott örökéletében az Úr lesz a bíró. Az élő Jézus sem itélni jött, és a feltámadt Krisztus sem jön el, hogy itélkezze. Helyette Isten Szentlelke jön el az emberek közé (mint a Vigasztaló, a Paraklétoz), hogy folytassa Jézus kijelentő, az örök életre (az üdvösségre) vezető munkáját. Az ítélet pedig minden ember földi életében esedékes akkor, amikor ő maga dönt Jézus kijelentéseinek elfogadásában és életvitelének követésében. Aki ezt teszi, az Istennek és küldöttjének megismerésével részese lett már itt földi életében az örökéletnek. Kollektív ítéletről itt nincs szó, és az egyéni ítélet nem a halálhoz kapcsolódik, hanem az életben megvalósított hithez és életvitelhez.

Sztankóczy Zoltán

(Folytatás a következő számban)

Akik előttünk jártak...

Tarcsafalvi Albert (1856–1907 után)

1856. december 9-én Udvarhely megyében, Szentmihályfalván született tízgyermekes, székely birtokos családban.

1874-től 1877-ig Kolozsvárt az állami tanítóképzőben tanul. Az itt eltöltött évek alatt részt vesz az intézet irodalmi pályázataiban, és több alkalommal pályadíjat is nyer.

A tanítói képesítés megszerzése után egy évig (1877/78) a kolozsvári unitárius elemi iskola tanítója, majd a vargasi iskola igazgató-tanítói állásra kap ki nevezést. E tisztségében 26 évet (1878–1904) tölt el az ifjúság nevelésével, a közügyek irányításával, önképzőkör és faiskola létesítésével, az állami anyakönyv vezetésével és irodalmi munkássággal. 1904-től az újonnan épült kolozsvári Honvéd utcai állami iskolához nyer miniszteri kinevezést. Ez előnyt jelent számára gyermekek nevelésében és az irodalmi élet vérkeringésébe való bekapcsolódáshoz.

Az Erdélyi Lapok (1912. 20. sz. 353. old.) így mutatja be Tarcsafalvit: A tanítói pályát hivatásszerűen választja. Bár tehetséges költő, megmarad néptanítónak, mert nem a rangot, hanem a hivatástudatot nézi. 26 évi vargasi működése alatt igaz szeretettel és komoly elhatározással él hivatásának. Minden gondja a nép fölemelésére irányul, melyet részben a kultúra emelésével, részben gazdasági-gyakorlati érvekkel ér el. Ettől vezéreltetve indít be gazdasági ismétlőiskolát, melyen többek között kosár- és szalmatövest is tanít.

Tarcsafalvi Kolozsvárt is elsősorban népnevelő marad. A városi életkörülmény nem változtatja meg, de tisztítja érzeit, tágtja érdeklődési körét és kritikai érzékét.

Tarcsafalvi Albert neve az unitárius irodalomban költészete által válik ismertté.

Első, nagyobb szabású históriás éneke „A fejedelem és papja” címen a millennium alkalmával jelenik meg.

Az unitárius egyház a millennium megünneplésére készülve örömmel veszi tudomásul Tarcsafalvinak az egyház és vallásunk történetét a kezdetől fogva Dávid Ferenc haláláig megörökítő históriás énekeit, melynek az Unitárius Közlöny 1896. 4. sz. 95. oldalán „Örömhír” címen ad hangot.

A cikk ismeretlen szerzője Tarcsafalvit az Unitárius Közlönyben kedvelt költőjének mondja, aki zamatos és jó magyar ritmussal úgy írja meg érdekfeszítő és tanulságos énekeit, hogy vele kielégíti úgy az ifjúság, mint a magyar nép igényeit. Megjegyzti, hogy a kiadványt a Dávid Ferenc Egyet az ifjúságnak szánja.

A munka megjelenése után ugyancsak az Unitárius Közlönyben (1896. 6. sz. 11. old.) Deák Miklós így ír: az ügyesen csengő rímekben Tarcsafalvi egyházunk történelmét zengi el. A munka, amely Dávid Ferencel és az ő egyedül Istentől ismert meg, terjedelménél fogva sem veszít fényéből.

Három évvel később ugyanez a lap (Unitárius Közöny 1899. 1. sz. 20. old.) az unitárius irodalomról és Dávid Ferencről szólva megjegyzi, hogy a „Fejedelm és papja” c. munka szépségével és vallásos tartalmával emelkedik a költemények fölé. Megerősíti Deák Miklós véleményét, hogy az utat talál a nép szívéhez.

Az Aranyosvidék c. lap (1896. 23. sz.) Tarcsafalvi munkáját „kis népeposz”-nak mondja, amelyben könnyed, 12 szótagból álló alexandriai sorokban írja le az unitárius vallás eszméi történetét.

Tarcsafalvi önálló kötetben megjelenő versei az alábbi címet viselik: „Tört sugarak” 1897., „Székely hangok” 1900., „Székelyföldön” 1912.

A „Tört sugarak” c. verseskötny 1897-ben jelenik meg Székelyudvarhelyen, Betegh Pál Könyv- és Hírlapkiadó Vállalatánál.

A verseskötetet a kortárs Benedek Elek „Az olvasónak” c. sorai vezetik be, amely rövid kritikát gyakorol a kötetben foglalt versek fölött. Azt írja, hogy a versekből az Erdővidékről áradó jótékony melegség sugárzik, s bár a versek itt-ott pongyolák, de mindig mély érzések. A dalok csendesen folyó patakcskák.

A kötet különböző témájú 128 verset tartalmaz, melyek hűen tükrözik a költőnek a témához kapcsolódó érzésvilágát.

Tarcsafalvi az Unitárius Közönyben (1896. 10. sz. 172. old.) azt írja a kötetéről, hogy annak a nyilvánosság elé bocsátását már évekkel azelőtt elhatározta. Lehetőségeknek tartja, hogy minden verse nem üti meg a kívánt mértéket, de a bírálati jobb versek írására törekszik. Annak öröme, ha „vékonyan fejlődő virágainak magvát” a nyilvánosság verőfény napja érlelné. Verseivel belső szükségletét elégti ki, s bízik az olvasók e törekvésének méltánylásában.

Doboczy György Tarcsafalvi költeményeiről írva (Unitárius Közöny, 1912. 5. sz. 111. old.) Gerencsér tanítóképezdei tanárnak a „Székely Tanúgy” április 1-jén megjelenő tárcáját idézi.

Gerencsér a versek hangjával megszólaló nemes érzelmek, közvetlenséget és őszinteséget emeli ki. A versek olvasásakor – írja – úgy érzi magát, mint az a városi ember, aki sétálva a tiszta levegőjű és enyhületet adó erdőben a lombok között jobbnak és nemesebbnek érzi magát. A versek olvasásához kedvcsinálásként elmondja, hogy témája a székely nép életének bemutatása mellett az a tanácsadás, amely az irodalomban párját ritkítja. Ezért Tarcsafalvit az újabb kori klasszikus írók között említi, kinek verseiben ezen túl a legtisztább haza- és emberszeretet hangja csendül fel.

A Vasárnapi Újság „Irodalom és művészet” c. rovatára (1897. 48. sz. 811. old.) Tarcsafalvit Arany Jánoshoz és Petőfi Sándorhoz viszonyítva szerény tehetségű költőnek ítéli, de nem halgatja el tiszta és nemes érzéseit és világos gondolatait. Javára írja verseinek egészséges és magyaros stílusát.

Boros György az Unitárius Közönyben (1897. 46. old.) a verseket egy nemesen érző szív és tisztán gondolkodó elme szüleményének mondja, melyek értékesek, vonzóak, vigasztalóak és buzdítók. A

szerző – mondja – a szeretet vallásának megélője és hirdetője.

A kötet bár nem tartalmaz kimondottan vallásos tárgyú verseket, de kicsendül belőle az Istennel, a társadalommal és a környezettel való szoros kapcsolatot, ami Tarcsafalvi vallásos meggyőződésének is hű képe. Vallásossága – versei alapján – nem kizárólag egyházi jellegű, de benne foglaltatik az, ami a vallás lényege: a szeretet. Elteltségű optimista. Az élet szerinte szép, mert a hit és a remény élte.

Tarcsafalvi Albert „Székely hangok” c. versgyűjteménye Székelyudvarhelyen jelenik meg 1900-ban. A kötetet foglalkozó bírálatok az Unitárius Közönyben, a Vasárnapi Újságban és a Nemzeti Iskolában jelennek meg.

Az unitárius Murányi Farkas Sándor is az Unitárius Közönyben (1900. 2. sz. 43. old.) szól Tarcsafalvi újabb verskötetéről.

Itteni verseit tartalmasnak, gondosabban kidolgozottaknak mondja. A fogékony gondolatok, az eszmék kifejezése a nagyravagyástól mentes nemes lelki kultúrát mutatja, ki lelkes hazafi, a természet imádója és Istenben örökké bízó lélek.

Verseiben gyönyörűen írja le úgy az Erdővidéket, mint annak székely-magyar népet.

Murányi külön kiemeli Tarcsafalvi vallásos verseit. Ezekben is kendőzetlen önmagát – istenhitét adja. Dicsőíti a gyermekeiket annyi gondnal felnövő szülőket, bennük bemutatva gyermekeik nevelő önmagát is. Leikesedéssel és szeretettel ír a nép múltjáról, régi dicsőségéről. Verseik kibékülést és megnyugvást sugároznak. Murányi szerint a költő és az említett kötetben megjelenő verseinek ez a nagy érdeme. (A könyv nincs meg sem az Orsz. Széchenyi, sem az Unitárius Egyházi Könyvtárban, így tartalmát nem ismerem.)

Az Unitárius Közöny Fülesben (4. sz. 124. old.) „Székely hangok” címen Fülöp Sz. Lajos ismerteti Tarcsafalvi időrendben második verseskötetét. Amint írja, Tarcsafalvi itteni versei értékesek, mert megtalálja benne azt az ideálizmust, amit a kortársak, a századvégi költők figyelmen kívül hagynak. E hiány pótlása és az ilyen szemlélben író költők nevelése Tarcsafalvi nagy érdeme.

A Nemzeti Iskolában (1900. 13. sz. 1. old.) Gábor „Két verses könyv” címen emlékszik meg Tarcsafalvi „Székely hangok” c. kötetéről. Az 1897-től 1899-ig írt 112 vers alapján Tarcsafalvit olyan termékeny költőnek ismeri el, kinél a termékenység nem jelenti a színvonalbeli csökkenést. Szépen, meghatóan adja közre érzelmek és gondolatait. A bíráló a versek mennyiségét nem írja a költő javára. Amint mondja, gondolatai és érzései érettebbek lennének, ha azok lelkében hosszabb ideig érnének. Tarcsafalviban nem lát messze kiemelkedő költőt, de nagyra értékeli költői hevületét és meleg érzéseit. Akár a természet, akár hazáját, akár a népet énekl meg, versei színesek és lélekbeli fakadóak. Megemlíti, hogy Tarcsafalvi magyar verseimél mellett ír jambusokban is, de ezen versei már kevésbé természeteseek.

„Székelyföldön” c. verskötete 1912-ben Kolozsvárt, az Erdélyi Irodalmi Társaság kiadásában lát napvilágot.

A szerző a munkát Benedek Eleknek, a kiváló írónak és nagy mesemondónak szeretete és hálás tisztelete jeléül ajánlja.

A kötet első része 100 lírai költeményt, a második része 6 történetet mond el versben. E kötet olyan vallásos verseket is tartalmaz, melyek hű képei egyfelől a költőnek, másfelől a korabeli unitarizmusnak.

„Szeretlek, imádlak” c. versében a létében változatlan és korlátlan Istent, a világ kormányzóját mutatja be, akitől magyar népének megsegítését kéri. Ennek reménye is hozzájárul Isten szeretetéhez és imádásához.

„Jézus” c. versét az állapotokra jellemző bűnyalázat-szeny és vakság felsorolásával vezeti be. A megszületett Jézusban véghetetlen szeretet él, s a gyermekek között kezd az új élet felépítéséhez. Azt akarja elérni, hogy az emberiség egy boldog nagy családba tömörüljön.

„A feltámadott” c. versben Jézus, mint eszmény és igazság járja be a földet.

A „Szeretem a földet” c. vers a földet az édesanyjához hasonlítja.

A „Szeresd a földet” c. versben annak a földnek a szeretetére buzdít, amely Istent látatja meg.

Isten szeretetéből adódik az emberszeretete is.

A „Szeretem a népet” c. versben a népet a tőlygfához hasonlítja, s arra kéri Istent, hogy a népet boldogítsa.

A kötetben Tarcsafalvi megemlékezik még az elhagyott kérésűl Erdővidékről, a Hargitról, a falu közepén levő kis házuokról, a magyar nőkről, a földművesről, az önmagával azonosított világpolgárról, Bocskairól, a poétaszívról, igaz embernek tartott Murányi Farkas Sándorról, Dávid Ferencről stb.

Versbe foglalt történetei az iparkodó és nagy családok Bakó Dénest, a lelkét pénzre váltó Csopor Ág-

nest, a virág tanácsára halgató Fodor Juliskát, a kezébe vándorbotot vevő és koldusként hazatérő Cifra Józsit, a Kobátfalva pusztulását előidéző Nagy Anikót mutatja be.

„Az áldásfa” c. verse a termő és a termő és a meddő alfáról szól. Az utóbbi termővé válásával a szorgalmas és a lusta embert példázza.

Tarcsafalvi versei az említett önálló köteteken túl megjelennek az egyházi lapokban is. Így az Unitárius Közönyben, a Fiatalok Barátjában, A Nők Világában, az Unitárius Keresztény Népnaptárban és a Konfirmáció Emléke c. kiadványban is.

Az Unitárius Közönyben 1890-től 1914-ig 61, a Fiatalok Barátjában 1892-től 1897-ig 7, a Nők Világában 1902-ben 1, az Unitárius Keresztény Népnaptárban 1911-től 1915-ig 5, a Konfirmáció emléke c. kiadványban 1 versével van jelen.

Az Unitárius Közönyben megjelenő verseiben néhány nagy unitárius, így Brassai Sámuel, Enyedi György, Szentábrahám versek bemutatására is sort kerít.

Munkái helyet kapnak az Erdélyi Lapok (1908., 1910., 1911.), a Székelység (1933.) és a Vasárnapi Újság (1900.) évfolyamaiban.

Tarcsafalvi verseivel jelen van a Dávid Ferenc Egyetemes Műsor rendezvényein is. Így az egyházi sajtó útján van tudomásunk 1893-ban homoródszentmártoni, 1894-ben kolozsvári, 1895-ben homoródszentpáli, 1896-ban homoródszentfalvi, 1899-ben és 1906-ban kolozsvári szerepléseiről.

Tarcsafalvi költészetének elismeréséül 1908-ban tagjává választja az 1988-ban létesülő Erdélyi Irodalmi Társaság, mely lehetőség arra, hogy Tarcsafalvi az irodalmi hagyományoknak sikeres tolmácsolójává váljon.

Kelemen Miklós

Születésének 100. évfordulóján ezzel az írással emlékezünk Balázs Ferencre

Balázs Ferenc (1901–1937)

A sorsformáló értelem kiváló képviselője (1. rész)

A 2001. év az erdélyi magyar gazdasági gondolkodásban nemcsak század- és ezredfordulót jelent. Életrajzi jelentősége is van. Most lenne százéves, most száz éve született a letűnt XX. évszázad eme kiemelkedő egyénisége. A maga nemében egy egyedülálló jelenség volt. Talán nincs rá példa a magyar és benne az erdélyi szellemi élet történetében, hogy valaki rövid 6-8 éves tevékenysége alatt népe annyi létkérdését tudta volna leereagálni, és az útkezes, kiutazós annyi változatát, módját felismerni, mint ő tette. Nem kidolgozott elméletekkel, hanem gyakorlati elgondolásokkal kereste a megoldást népe sorsát, sőt fennmaradását érintő, befolyásoló kihívásokra. Nem az elméleti alkotásoknak elvont útjait járta, hanem a történelem, a fejlődés által feltett

létkérdésekre kereste a gyakorlati megoldást, hatékonyan és gyorsan, igazodva a mindennapi élet adottságaihoz. Mindenki, a közösség minden tagja számára kereste a megoldást, a közösség minden tagját bevonva, gyereket, fiatalot, felnőttét, férfit és nőt ebben a nagy kiutazós, megoldást kereső akcióba. Számára nem voltak kis és nagy egzisztenciák. Megértette, hogy az anyagi lét, a gazdasági biztonság az, amely minden kategória számára a legfontosabb megoldandó feladat. A gazdasági felemelkedés az, amire minden egyéb tevékenység épül. Rálátás a világra, és a legalacsonyabb szinten, az élet legapróbb, főleg gazdasági, de egyéb gondjaira is keresni a megoldást, ez volt életfelfogása. Különleges szociális érzékkel megáldott ember volt. Látószögéből

nem esett ki egyetlen támogatásra szoruló kategória sem. Mégis, ami leginkább vonzotta, amire figyelme összpontosult, az a falu, a mezőgazdaság, az ott élők és abból élők gondoljai, megoldásra váró problémái voltak. Nála ez egy életpálya, egy elhivatottság volt. Hogy ezt megérthessük, meg kell ismerkednünk, ha röviden is, életútjával, rövid pályafutásával.

Balázs Ferenc Kolozsváron született 1901. október 24-én. Székely származású szülők gyermeke volt, a négy testvér közül a második. Az elemi iskola négy osztályának az elvégzése után középiskolai tanulmányokra a kolozsvári Unitárius Gimnáziumba írták be. Itt is érettségizett a nyolc osztály elvégzése után, kiváló eredménnyel. E korszakból talán nem felesleges két momentumot kiemelni. Végig éltanuló volt, és mint önképzőkori vezető és a diáklap szerkesztője, kiemelkedett társai közül. A második momentum, hogy már ekkor jelentkezett tudótöbbsége, amiért szülei kénytelenek voltak két évre (a 6. és 7. osztály) magántanulónak átiratni, és talpra küldeni tisztá, jó levegőre gyógyulás céljából. Ilyen körülmények között is megmaradt éltanulónak. Ugyanakkor falusi magányában minden szabad idejét olvasásra, a világirodalomnak az ő számára hozzáférhető művei olvasására fordította. Így tágu látóköre, és tanulótársai fölfe emelkedett. A gimnázium 8. osztályába érettségizett 1919-ben. Innen kezdődően életútja különös pályára terelődött. Mivel nem beszélt a román nyelvet, nem volt lehetősége az akkor megszűnt magyar egyetem helyett alakult és beindult román nyelvű egyetemre iratkozni, mivel ott a román nyelv ismerete elengedhetetlen feltétel volt. Így maradt számára, mint egyetlen lehetőség a továbbtanulásra, a teológiai főiskola. Be is iratkozott a kolozsvári unitárius teológiai főiskolára, amelyet kiváló eredménnyel el is végzett. Így nyílt meg előtte és lett életútja a lelkesítő pálya. Ő ezt nem is sajnálta, mert a faluhöz, annak néphez kötődést érzett, és a lelkesítő pályát elhivatásnak, küldetésnek tekintette.

Teológiai tanulmányait is kiváló eredménnyel végezte. Eredményei alapján őt jelölték egy kétféves angliai, oxfordi tanulmányútra, ezen főiskola által felajánlott ösztöndíj alapján. Itt eredményeivel és személyiségével újra felhívta magára a figyelmet, aminek folytán egy újabb meghívást kapott, most már személyre szólóan, az USA-beli Berkeley város egyetemének teológiai szakára. Az itteni tanulmányai befejezése után Ázsián keresztül tért haza mint egy egyéves utazás után.

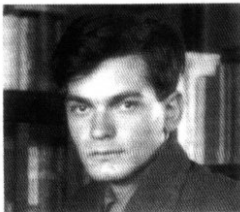
Nyugati irányba indult, és kelet felől tért haza, körbeutazva a földgolyót öt év alatt. Így felkerült a magyar világjárók listájára is. Ezen öt év élményeit a *Bejáró a kerek világot* című könyvében, útírajzában írta le, és hagyta örökül az utókorra. Nagyon érde-

kes, élvezetes olvasmány. A mai nemzedékek számára sok tanulsággal szolgál. Az itt bemutatott öt év élményei meghatározóvá váltak további életútjára nézve. Talán nem árt néhány momentumot kiemelni, amelyek fontos szerepet játszottak egyénisége, alkotottsága alakulásában, további életútja formálásában.

Az Angliában, Oxfordon eltöltött két év nyári szünetében kerékpáron járta a vidéket, az ottani településeket, és kapcsolatba került, megismerkedett a mezőgazdaságban dolgozók, az abból élők életével. Itt nyert betekintést az ottani szövetkezeti mozgalom helyzetébe, fejlődésébe. Az említett két év első nyári vakációját egy angliai vidékjárásra, míg a másodikat egy hollandiai falujáró körútra fordította. Talán nem felesleges megemlíteni, hogy amíg Anglia a modern szövetkezeti mozgalom szülőhazája, addig Hollandia az egyik legfejlettebb, legvirágzóbb szövetkezeti mozgalom földje. Ez a körülmény rányomta a bélyegét Balázs Ferenc szemléletére és a kérdéskörhöz való viszonyulására, elkötelezett hozzáállására.

A másik momentum az Amerikában eltöltött két évhez kapcsolódik. Itt is vidékjárásra fordította szabad idejét. Most már nem egyénileg, hanem vidékjáró csoportokhoz csatlakozva. Itt a központi téma a békemozgalom támogatása volt, amely akkor ott már kibontakozóban volt az első világháború és annak utóhatásai nyomán. Balázs Ferenc látászögéből most sem esett ki az ott is fellendülőben és fejlődésben levő szövetkezeti mozgalom.

Az amerikai két év letelte után Balázs Ferenc hazaindult, és útonalul Ázsiát választotta. Japán, Koreán, Kínán, Indián és a Közel-Keleten keresztül jutott el Egyiptomig, onnan azután a lehető legrövidebb úton, a Balkánon, Bulgárián keresztül megszakítás nélkül tért haza. Ez az utazás is egy figyelemre méltó momentumot jelentett életében. Egy kiegészítése volt a figyelemre méltó pontjában levő témakörnek. A vidéken, falun, a mezőgazdaságból élők helyzete, életkörülményei, azok kihatásai, jövője, esélyei az életben – ez a téma igazta. Száz, esetenként többszázmillió ember élete, körülményei, kihatásai kerültek látószögébe, figyelem középpontjába. Ezek a témák mind vidéken éltek, a mezőgazdaság volt a bázisuk, létalapjuk. Mindaz, amit itt látott és tapasztalt, megerősítette hitében és meggyőződésében, hogy a kiút, a megoldás egy fejlett mezőgazdaság, hogy mögött egy kibontakozott szövetkezeti mozgalom kell álljon. Az előbb említett képből talán nem felesleges két momentumot kiragadni: az egyik az akkori Indiában a függetlenségi mozgalom szimbólumával, Gandhival való találkozása, és az indiai szellemi élet csillagával, Rabindranath Tagoréval való kapcsolatba kerülése. Mindkettő ráértett, hogy egy rendkívüli egyéniséggel van dolga, és nyitottnak

bizonyult Balázs Ferenc iránt, beadvatva őt elgondolásaiba, életfelfogásába. Gandhi programjának a lényege az volt, hogy az uralkodó angoltól úgy kell megszabadulni, hogy gazdaságilag szombatolni kell őket. Mindent háziilag otthon meg kell termelni, az angol árukat nem kell megvásárolni, el kell jutni oda, hogy az angoloknak ne érje meg uralmukat fenntartani, és akkor lemondanak Indiáról. Mikor a hatalom, az állam az indiaiak kezébe kerül, akkor az mindent megold, minden megoldódik. Így hát Ő nem csinált gondot a tömegek nyomorából, létkérdéseiből. Az a leendő indiai állam gondja lesz. A cél a hatalom békés úton való megszerzése. Gandhi mozgalmanak már a neve sem lehetett túlságosan szimpatikus Balázs Ferenc számára, ugyanis non-cooperation-nak nevezték.

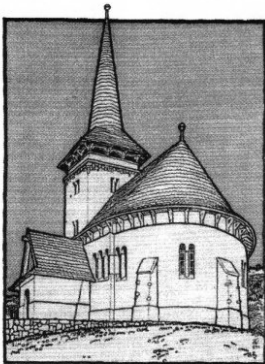
És mi volt Rabindranath Tagore életfelfogása és programja? Ő a kiutat, a felemelkedést az egyén gazdasági és kulturális felemelésén keresztül látta, ami a közösség felemelkedéséhez vezet. Erős közösségeket kell létrehozni, amelyek sorsukat a kezükbe tudják venni. A kiút, a felemelkedés eszközeit gazdasági vonatkozásban a szövetségi mozgalmakban látta, míg a kulturális felemelkedés útjának a népfőiskolai mozgalmat tartotta. Minden bizonyítvánnyal európai tanulmányai és utazásai inspirálták és segítették a vonatkozásban. Létesített is mintalepeket mindkét kérdés körében, témában. Balázs Ferenc napokat töltött ezeken a mintalepeken, behatóan megismerkedve azok életével.

Miután alapos betekintést nyert mind a Gandhi-féle koncepcióba, mind Tagore programjába, ez utóbbinak, Tagorénak adott igazat, és látott előtte jövőt. Balázs Ferencben így tovább érlelődött a szövetségi gondolat. Tagorét tekintette követendő példájának.

Az előbbieket kiegészítette egy újabb tapasztalat, amelyet ázsiai utazása utolsó fázisában, az akkor még angol fennhatóság alatt élő Palesztinában szerzett. Akkor már folyamatban volt a bevándorló, hazatelepülő zsidóság által az újraalapítandó Izrael állam fundamentumainak lerakása. Itt, Palesztinában meg látogattott egy a hazatelepülőket által létesített termelőszövetkezetet, kvúzzott. Az ott látottak és tapasztaltak megerősítették benne azt a meggyőződést, hogy a szövetségi elvek nem gátolják, ellenkezőleg, se-

gítik az egyéni kezdeményezést, az egyén boldogulását, hogy az egyén megtalálhassa helyét az életben.

Miután Balázs Ferenc hazaérkezett az ötéves világgörüllő útján szerzett tapasztalatokkal a tarsolyában, itthon, Erdélyben egy teljesen új helyzetet talált. Az új hatalom, a román állam megerősödött, konszolidálódott, és befolyását egyre erősítette az élet minden területén. Ez kihatott az erdélyi magyar civil szervezetek, így a magyar egyházak életére is. Az eltelt öt év alatt konszolidálódott, mármint berendezkedett az új rezsim. Az erdélyi magyarság számára

A mészői unitárius templom

körvonalazódtak a kisebbségi lét keretei, feltételei, amelyek nem voltak rózsásak. Személyét illetően még az is nehezítette a helyzetet, hogy feleslessel, a püspökség emberei nem voltak elragadtatva a külföldi tanulmányai és világgörüllő útja során kialakult életfelfogásától, nézetétől. Túlságosan liberálisnak, szabadelvűnek tartották. Ideiglenesen a székelykeresztúri unitárius gimnáziumhoz kapott bentlakásfőnöki, pedagógusi kinevezést. Lekészli elhelyezésének kérdéséért egyelőre függőben hagyta. Ő ezt a periódust sem hagyta kihasználatlanul. A tanulóifjúság körében végzett munkát, aktív ifjúsági szervezeti munkára mozgósítva őket. Ugyanakkor megszervezte a falumunkát is. Járták a vidék falvait, diavetítéses előadásokat tartva. Ez a feleslesséket kissé megnyugtatta.

Amikor megürrült az Aranyos völgyében fekvő Mésző falu lekipásztorni állása, ő megpályázta, mert az falumunkát jelentett, és ez egybeesett elgondolásaival a jövőt illetően. Küldetesként fogta fel. Meg is választották, és a feleslessel jóváhagyását is elnyerte. Így az 1930-as év már Mészőn taláta, ahol hozzálátott elgondolásai, tervai megvalósításához. Itt csak felsorolni lehet azokat az akciókat, amelyeket korán bekövetkezett haláláig megvalósított. Beindította és megszervezte a szövetségi mozgalmat. Azzal a gondlattal csinálta, hogy modell legyen az egész Aranyos völgye számára. Nem érdeketlen megemlíteni az ezzel kapcsolatos mondasát: „az Aranyos völgye legyen Isten völgye”. Minden évben (összesen hat év) megvolt a kidolgozott terve, programja.

Gúzs Ferenc

(Folytatás a következő számban.)

Nyárádszentmártoni család

FAZAKAS LAJOS

1860-ban Udvarhely vármegyében a Nyíki szép völgyében fekvő Kiskadályon született. Nagypap.

Az éles eszű gyermek életútja a falusi iskolából a székykeresztúri aligmáziumon át a kolozsvári kollégiumba vezet. Nagy szorgalmával és minden szépért rajongó lelkével megnyeri tanárai és tanulóitársai szeretetét. 1880-ban érettségi vizsgát tesz kitűnő eredménnyel. 1883-ban a teológiai tanfolyamot jeles eredménnyel elvégezte. Pár évig ellenőr és köztanító a kolozsvári kollégiumban. 1885-ben az egész Erdélyben legtöbb szolgálatot igénylő nyárádszentmártoni-csik falvi egyházközség rendes papja lesz. Az egyházközség mellett három filia és messze kiterjedő szórnyai gondozása is hozzá tartozott.

Az állást elfoglalva Csikfalvának, Buzaházának, Jobbágyfalvának nincs iskolája. Gyűjtő beszédeivel felrázza hívei alvó öntudatát, s rövid idő alatt négy új iskola és három tanítói lakás épül pap hatására területén.

Mint csendő hangú szónok kedvelt tagja lett egyházközségének. 1920-ban, amikor amerikai hitrokonok látogattak Marosvásárhelyre, beszédében megrázza a magyarok tragikus sorsát. Ez annyira szíven találta a művelt városi és vendég közönséget, hogy megindult lélekkel üdvözölték nagy hatású szónokát.

Szónoki érdemeit egyetemes egyháza is méltányolta, még fiatal pap korában az Egyházi Főtanács tagjai közé választotta.

1913-ban a közbizalom az egyházközség élére állította. Eszerepese működése nagy részben a világháború, forradalom és az új államalakulás időszakára esett. Önfegyelme a viharos időkben helyes tapintattal, szerencsés kézzel irányította az egyházközség ügyeit.

Dorgáló, fenyegető szóval some sűjtött végig papjain, tanítóin. Kérő szava, gyöngéd figyelemztetése a legkiválóbb tekintélynek örvendett, szerető szívek őszinte tisztelettel vették körül.

Az isteni gondviselés Tomcsik Máriában művelt jólelkű feleséggel áldotta meg.

Négy fiú- és négy leánygyermek nevelése a papi munka mellett nem riasztotta vissza a legnehezebb testi munkától, melyet szívesen vállalt gyermekei érdekében.

1926 őszén bekövetkezett halála búcsúztatójában Kelemen Árpád székykeresztúri lelkész, elismerő kritikaként, mint lelkész méltán iktatta a nagy papok sorába. A jó férj és édesapa emlékeit hálás kegyelettel őrizték meg hú szeretoi.

FAZAKAS BÉLA

Nagypap legidősebb fiúgyermek.

A Keleti Újság 1938. szeptemberi számában arról tudósít a magyarság egyik végváráról Abrudbányáról: meghalt Fazakas Béla unitárius lelkész. Halála tragikus következt be. A múlt héten nagygyűlést rendezett Abrudbányán az „Astra”. A díszgyűlésen több előkelő személyiség jelent meg, közöttük Torga Miklós a románság európai híró történelemtudósa. Erre az alkalomra kitűzték a nemzeti lobogót, így az unitárius parókia épületére is. Éjféli után az eső megered. Felkelt az ágyból, kinyitotta az emeleti szoba ablakát és a zászlótartórtól le akarta szerezni a zászlót, de egyensúlyát veszítette, leszédült az emeleti ablakból, és az utca kövezetére esett. Az esés következtében súlyos belső vérzést szenvedett. Hétfőtől csütörtökig csendes megadással készülődött a halálára. Ágyánál síró feleségét és két gyermekét vigasztalta.

Temetésén a papi házánál Árkossy Tamás aranykörös esperes mondott szívbemarkoló imát, a sírnál Nagy Dénes járai lelkész a lelkészörk nevében búcsúzott Fazakas Bélától.

Fazakas Béla, egy lelkes és munkás erdélyi magyar pap fiatalon került az abrudbányai gyülekezet élére.

Rövid idő alatt szellemi vezérévé vált nemcsak az unitáriusoknak, hanem az abrudbányai magyarságnak.

Tíz évvel ezelőtt a templom a tűzvész martaléka lett. Fazakas Béla vándorbotot vett a kezébe, és fáradtságot nem kímélve bejárta Erdély falvait, személyesen gyűjtve a filiereket a templom építésére. Tavasszal indult el és késő ősszel tért vissza hűvehez. Számadást végzett. Nem elég, amit gyűjtött, így levelezést kezdett. Tíz éven át minden gondja és álma csak a templom újjáépítése volt. Ez időben a református templomban tartotta az istentiszteleteket.

Ezen a nyáron a templom fedél alá került. A hívek közül már ki-készítette a saját padját a templomban.

Fazakas Béla örömmel üságot: már a harangokat is felhúzták a toronyba, ősszel, ha a jó Isten is úgy akarja, készen lesz a templom.

A harangok nem várták meg az őst, megkondultak. Csakhogy nem a romokból újjáépített templomba hívták a híveket, hanem szeretett papjuk temetésére. Amint mondják, utolsó elhaló szavai ezek voltak a halála menő Fazakas tiszteletes úrnak: „A templomot azért ne hagyjátok félbe”.

FAZAKAS JENŐ

Nagybátyám a harmincas években a közlekedéstől elzárt kis faluban Raván lelkészkedett. A falu igen szegényben élt, így nagy szüksége volt segítő, buzdító lelkész munkára.

A negyvenes években Fiafalván fejtette ki áldásos papi tevékenységét.

FAZAKAS SÁNDOR

Szintén nagybátyám a székykeresztúri igazgató-tanító, mint példás nevelő töltötte be nemes élethivatását. Egész életét szeretett családjának, szívéhez közelított tanítványainak szentelte. Munkásságát a gazdag szellemi magvetés jellemzi.

Fazakas Sándor életének 88-ik, boldog házasságának 59-ik évében 1988. március 8-án, rövid szenvedés után csendesen elhunyt.

FAZAKAS LAJOS

Édesapám 1897. február 7-én Nyárádszentmártonban született. Elemi iskolát szülőfalujában, a 8 gimnáziumot és érettségit Kolozsvárt, az unitárius gimnáziumban végezte el 1915. júniusban.

Érettségi után mint önkéntes a cs. és kir. 62. közös gyalogezredhez vonult be Marosvásárhelyre. A tiszt iskolája és a hadapródjelölti tanfolyam elvégzése után mint hadapródörörmester a harctérre ment.

A harctéren az első vonalban rohamszakasz: majd rohamszázad-parancsnoki beosztásban harcolt. 1918. november 1-jén mint hadnagyot tényleges állományba vették. 1918. december 15-1919. május 1-ig a 17. székelyhadosztály kötelékében szolgált. Első világháborús szol-

gálata alatt több kitüntetésben és dícséretben részesült, többek között 2 signum laudiszt is kapott.

1919. május 1–1920. augusztus 20-ig mint székhelyhadosztályi tiszt Brassóban román fogságban, illetve szülőfalujában internálva volt. Ebben az időben több ízben beteg édesapja helyett istentiszteletet tartott, és a kicsiny gazdaságban minden kétkézi munkát elvégzett.

1920. augusztus 20-án kiszökött Erdélyből Magyarországra, és a magyar királyi honvédségben teljesített tényleges szolgálatot.

1923-ban megnősült és Szabó Ilonával házasságot kötött. Három gyermekük született, 2 leány 1 fiú.

A katonatiszti ranglétrán folyamatosan haladt előre. Több kitüntetés, dícséretet kapott. A pécsi katonaiskolai szolgálata alatt kifejtett vallási nevelési, mint ifjúsági gyűlékezeti gondoknak, Soltész Elemér, tábornok püspök köszönetet mondott példaadó munkásságáért.

1941. június 11-én a m. kir. belügyminiszter az ősi székhely nemességét és a „kadécsi” előnév használatához való jogát édesapámnak igazolta.

Háborús és békekitüntetései: Magyar Érdemrend Lovagkeresztje hadiszállagon a kardokkal, Magyar Érdemrend Lovagkeresztje (béke), ill. osztályi katonai érdemkereszt, hadidíszlennél és kardokkal, Magyar Koronás Bronzérdemrend, katonai érdemkereszt szalagján a kardokkal, Koronás Bronzérdemrend piros-lehér keskeny szegélyű sötét smaragdzöld szalagon (béke), Tűzkereszt fokozata sebesülési pánttal egy sebesülési sávvál, Károlyi csapatkereszt, Háborús emlékérem kardokkal és sisakkal, II. oszt. tiszti katonai szolgálati jel, Erdélyi Emlékérem, Kardos Osztrák háborús emlékérem, Bolgár háborús emlékérem, Kis Honvéd Sportgyűjteményi jelvény. Több háborús és béke magasabb parancsnoki dícséret, legtöbb a kiképzés és nevelés terén elért kiváló eredményért.

A második világháborúban az orosz fronton mint a 27. marosvásárhelyi Székely Gyalogezred parancsnoka vett részt. Kolozsvárt Nagybanfai hozta haza az ezredet megmentve több székely fiút az esztelen haláltól.

Nagybányán egy fosztorosnaka-talált érte. Fél szemét elvesztve Budapesten műtötték.

Felépülve 1945 márciusában Dunántúlon orosz hadifogságba esett.

1943. június 30-án jött haza. Családunk Nyíregyházán tudott meghúzódní édesanyám rokonságánál. Mindenünk Erdélyben elvesztett.

Debrecenben az Igazolási Bizottság meghagyta ezredesi rendfokozatát, majd 1948. december 21-én „B”-listázták, így sem ő, sem édesanyám fizetést nem kapott. Debrecenben Bugozgny Kálmán: debreceni unitárius lelkész megbízta édesapámat a nyíregyházi iskolák unitárius növendékeinek hitoktatásával.

Édesapám 1948 végén jelentkezett az unitáriusok Világiak Teológiájának felvételére.

A hitoktatói munka és az unitáriusok Világiak Teológiai tanfolyamán való részvétel sajnos meghiúsult.

1950. januárban pár perces megbeszélésre bevitték a nyíregyházi rendőrségre. Még aznap este a kocsdori unitárius pappal megbeszélve Budapestre szállították. 1950. aug. 30372/1 szám alatt román háborús bűntelt miatt letartóztatták, majd való hiányában 1950. aug. 30356/2 szám alatt felmentették. Ezt követően az ÁVH internálta: Andrásy u. 60., Gyorskocsi u., Kistarcsa, Dunapentele, Inota, Isaszeg stb. helyeken.

Internálása 1953 IX. hó 17-ig tartott. Ezután a nyíregyházi rendőrkapitányság az ORFK 0158/b 1950. 17-es rendelet értelmében rendőri felügyelet alá helyezte. Ez a rendőri felügyelet 1958. április 24-én megszűnt.

Mint beteg, rokkant, internált, volt „horthysta tiszt” sem munkát, sem fizetést, sem nyugdíjat, sem rokkantellátást nem kapott.

1965. februárban, a farkasréti temetőben helyezték örök nyugalomra. Sok utánajárás után kéresemre, a 70/1994 /25/ KE h. rendelet értelmében, posztumusz dandártábornokká Göncz Árpád köztársasági elnök nevezte ki a honvédelmi miniszter javaslatára.

A Honvéd Levéltárban meglévő iratok alapján kérvényeztem posztumusz villázó avatását, ami 1994. szeptember 10-én, Szegeden megtörtént.

A fenti írással szeretnék megemlékezni és emléket állítani szeretett családom fűfűgátlainak. Mert sem az Unitárius Kislekikönyvben, sem az Unitárius Életemről írtak jegyzést nem találtam.

Kudácsi Fazakas György

XXV. Erdélyi Unitárius Ifjúsági Konferencia

Szentábrahám, 2001. augusztus 23–26.

„Akin minden megmozdulása az életének nagy céljából megmagyarázható, az soha el nem csúg, mert küzdeni megtanult; soha másokat nem okol, mert a maga természetét ismeri, és soha meg nem áll, mert el van tökéltve, hogy mindig haladjon”
(Balázs Ferenc: „Bejáróm a kerek világot”)

Balázs Ferenc 1901-ben született, nem véletlen tehát, hogy születésének 100. évfordulóján az ő személyiségét és életútját választották az idei konferencia egyik témájaként. Balázs Ferenc mint unitárius lelkész, ifjúsági egyházvezető és mint író működött haláláig. 1937-ig. Rövid életútja során bejárta a kerek világot, járt Angliában és például Indiában is. Számos írása olvasható a mai napig. Az előadásokat Kovács István, Szabó Zsolt és Győri Dávid tolmácsolásban hallhatjuk.

A konferencia másik előadássorozata a hitre és erkölcsre alapozott tudásról (ca. Dr. Köllő Gábor), a vallásos nevelésről (ca.: Főris Ferenczi Rita) és végül Dr. Bárdóc-Tódr András előadásában a tudásalapú társadalomról szól. Mind nagyon komoly témák lévén, az előadások

után a témák megbeszélésére kerültek kiscsoportok keretében. Erre azt hiszem, valóban szükség volt. Mindegyik csoportban fontos kérdések is megfogalmazódtak. Hadd említsék ezek közül párat: Miért van az, hogy pont attól látjuk a rossz példát, akitől a jót várunk? Miért nem fordít az unitárius egyház akkor nagy hangsúlyt a vallásos nevelésre?

A szellemi táplálék mellett délutánoként szerezésre jutott bőven időnk egyéb programokra is. Ki-ki mi mellett döntött: volt, aki focizott, volt, aki dombot mászott és volt, aki egyszerűen csak pihent. Esténként aztán újra beindult az élet. Péntek este táborúztunk mellett gitározás, éneklés. És Aranka néni fergeteges „Hadi-hajó” slágere. Szombat délután már kiélveződött az egyházkörök közötti vetélkedő is, melynek

győztese a székelykeresztúri csapat lett. Aki ebben nem vett részt és még csak nem is szurkoltak, azok megint a pihenésnek szentelhetik kevéske időjüket. Este aztán kezdődött a fergeteges ROLE-koncert. Kis teremben rengeteg fiatal összezsúfolva táncolt hajnalig. És ezzel a hajnalig beköszöntött az utolsó nap, a vasárnap. A záróneműpely után szomorú búcsúzkodás a legközelebbi viszontlátásig.

Számunkra ez előreláthatóan november 10-én lesz, akkor ugyanis az ODFIE zárandokutat szervez Dévára. Mi mindenképpen ott leszünk, és hívunk mindenkit, akinek kedve van ebbe az erdélyi hangulatba belekóstolni. Egyszer mindenki megéri megnézni, hogy milyen, aztán már magától jön a következő utazás. Én is így jártam. Egy évvel ezelőtt voltam először, idén augusztusban a Színjátszón másodszer, és íme, augusztus végén még egyszer visszatértem.

Schmidt Barbara

KERESZTÉNYSÉG ÉS KULTÚRA

Szorongás, elidegenedés, bűn és hit (valamint ezek kapcsolatai) Soren Kierkegaard és Dosztojevszkij műveiben

Lelkész lévén tudatában vagyok annak, hogy nem érhetem be csupán azokkal a teológiai válaszokkal, amelyeket hirdetek. Részeselem kell az ember mibenlétében is, nemcsak tényleges (ez különben adott), hanem tudatos (gondolati) közösségvállalással is. Egzisztenciális, valamint vallási kérdésekkel és válaszokkal foglalkozva jutottam el Kierkegaard világának vizsgálatához.

Tanulmányomban a szorongással, az elidegenedéssel, a bűnnel és a hittel (valamint ezek kapcsolataival) szeretnék foglalkozni, elsősorban Soren Kierkegaard majd Dosztojevszkij művei kapcsán.

Az értelmetlenség, a nemlét fenyegetését az ember a szorongásban tapasztalja meg, amely arra kényszeríti, hogy keresni kezdje a nemlétet legyőző létet és a szorongást legyőző bátorságot. A végesség tudatosulása a szorongás, mely (elsősorban Kierkegaard műveiben) ontológiai minőség.

A 19. és a 20. század nagy érdeme a szorongás, elidegenedés és bűn értelmének a feltárása az egzisztenciális filozófia, a műlélektan, teológia, irodalom és művészet által. A következőkben egy rövid áttekintést szeretnék nyújtani e fogalmak kapcsán, hiszen a kierkegaardi szorongást, elidegenedést, bűnt és hitet az alábbi megközelítések és megjelenítések segítségével, valamint azok kontextusában tanulmányoztam és tanulmányozom.

A szorongás fogalma először Szent Ágostonnál bukkan fel, aki azt a haláltól és az elkarhozástól való félelem következményének tartja. Szerinte a szorongás a hit segítségével győzhető le. Majd Hegelnél jelenik meg, aki szerint a szorongást az örökös öntudattal megjelenő halálfelelem okozza. Ezt az állapotot az ember a munkával, azaz az önmegvalósítás tevékenységével győzheti le. Kierkegaard filozófiájában jelenik meg a szorongás modern fogalma. Nála a szorongás tárgya a Semmi. A szorongás hit segítségével győzhető le. Heidegger átveszi Kierkegaard értelmezését, ám az ő elmélete szerint a szorongás nem győzhető le, mert ez az ember alapadottsága, amely a szabad választást és a világ szabad értelmezését kísérő lelkiállapot. Heidegger alapvető módszertani funkciót tulajdonít a szorongásfenomén számára az egzisztenciális

analitikában, ez pedig ritkán fordul elő a filozófiatörténetben.

Freud átveszi a kierkegaardi szorongásfogalmat. Pszichoanalízise is a „Semmit” személyesíti meg. Világossá vált az is, hogy a félelem, mint ami egy meghatározott objektumhoz kötődik, és a szorongás két radikálisan különböző fogalom. Ezért a pszichológia a szorongást kiváltó készletformákat megszüntetheti, csökkentheti a félelem intenzitását, de nem tudja megszüntetni az ontológiai szorongást, mert nem tudja megváltoztatni a végesség szerkezetét. A szorongásnak – mint pszichológiai jelenségnek – igen gazdag forrásirodalma van.

A dogmatikus elképzelések mellett az ellenére a mai liberális teológia is elfogad egy modern szorongásfogalmat. Paul Tillich is (a nagy rendszerező) a kierkegaardi szorongásfogalmat veszi át.

Az elidegenedés fogalmával együtt a nagy egzisztencialista gondolkodók-írók kimerítően írnak a szorongásról, és mutatják be azt: Heidegger, Sartre, Kafka, Camus stb. A költészet és szépirodalom terén is nagyon gazdag anyaggal nézünk szembe.

A szorongást mint életérzést a művészek is megörökítették: Van Gogh, Lautrec, Munch stb.

A szorongással együtt jelentkezik az elidegenedés és bűn kérdése is. Tudunk kell azt is, hogy a „Semmi” metaforái (szorongás, elidegenedés, bűn stb.) relativizálódnak, egymásba folynak, szoros összefüggés van közöttük.

Bár Hegel alkotta meg az elidegenedés fogalmát, Kierkegaard volt az, aki Hegelt folytonosan kritizálva, tudatosan vagy tudatlanul megalkotta annak modern változatát. Az ember elidegenedett a saját igazi lététől. Ahhoz tartozik hozzá, amitől elidegenedett. (Isten-ember, lényeg-lét, szubjektum-objektum problémája). Itt még bejönnek az olyan kérdések, mint: az elidegenedés mint hitelenség, mint gőg, közösségi elidegenedés, elidegenedés és magány, elidegenedés és érvényesítés stb.

Kierkegaard szerint az eredendő szorongás a bűn előfeltétele, ennek következtében történik az ugrás (nem szerkezeti szükségszerűség) az ártat-

lanságból a bűnbe. A Bűn ugyanakkor szorongást vált ki, és kezdődik a kórforgás.

Az elfordulás cselekménye a teológiában és a pszichológiában személyes jellegű. És ez rámutat az ember saját felelősségére. Mert a bűn nem a dolgok rendje, hanem a személyes szabadság (lehetőség) a lehetőségre) és az egyetemes sors adottsága. A kierkegaardi bűn fogalmát, annak eredetét a liberális teológia és Freud is átveszi.

Érdekes volna foglalkozni azzal is, miszerint a kierkegaardi paradox hit és a konkrét bűn (Félelem és reszketés) hogyan függenek össze. Pál apostol: „Ami pedig hitből nincs, bűn az.” (Hálálás betegség fő motívuma).

Az egzisztencializmuson belül különbséget szoktak tenni ateista és teista egzisztencializmus között. De tudunk kell azt is, ha az egzisztencialisták választ adnak, akkor ezt azoknak a vallásos hagyományoknak a fogalmaival tessük, amelyeket nem az egzisztencialista elemzésből vettek át. Míg Kierkegaard a lutheránus, addig Heidegger, Sartre, Nietzsche a humanista hagyományból meríti vallását. Meggyőződésem az, hogy a humanista válasz is egy rejtett vallásos (misztikus) forrásból jön. Heidegger és a többiek válasza a hit végső meghatározottságának tárgya, ha „világi” lepel is van rajta.

Az ember csak akkor képes a szabadság és Isten útján járni, valjára Kierkegaard, ha birtokában van a vallásos komolyságnak, és szorongását szolgáló szellemévé tudja tenni.

Az Én keletkezése minőségi mozgás jelent, s egyben elszenvetést is, mert a lehetőség egyben bizonytalanság is, az ember nem rendelkezhet az isteni lét bizonyosságával. Az elszenvetés és bizonytalanság kétségbeeséshez vezet, és ez a kétségbeesés a szabadság vonatkozásában fokozódik.

Kierkegaard vagy elfogadja a Nietzsche által hirdetett „Isten meghalt” kifejezést, vagy meg akar szabadulni a szorongástól. Mert mi lesz, ha elveszítjük a transzcendens értékrendszert? Mi van, ha a polgári társadalom struktúrája elpusztítja a személyiséget? Ezért az egyén önmaga dönt, szabadsága viszont szorongással jár, és van lehetősége arra, hogy egy abszurd momentum által végtelen

Énné váljon. A szorongás a hit által elemészti a véges dolgokat. Az emberben megvan a hit belső bizonyossága, amely a végtelenséget anticipálja (Hegel). A szorongásban végül bekövetkezik egy roham, és a szolgáló szellem odavisszi az alanyt, ahova az akarja.

Az agónia és a pillanat kegyelme kapcsán kitűnő párhuzamot vonhatunk, és kell vonnunk Kierkegaard és Pilinszky János világa között.

A Kierkegaardi véges és végtelen összeegyeztetésekor egy párhuzamot látok a kanti filozófiával. Röviden, a kanti gyakorlati szférának van egy felsőbb, nem bizonyítható garanciája, az isteni. Kierkegaardnál a kanti gyakorlati szféra felerősödik és átmegegyeztetődik elemzésbe, ahol a kritérium az egyén és Isten által abszurd összekapcsolódásból származó mérce. „A hit éppen az, hogy elveszítjük az eszünket és megtaláljuk Istent.” (Kierkegaard)

Igaz viszont az, hogy a kétségbeesés és a botránkozás (hétköznap értelemten) szabadsággal való szerepe is csak akkor szűnik meg, ha a kierkegaardi értelemben vett hithez

eljutunk – ami viszont a legnagyobb lehetetlenség a véges és a végtelen miatti szakadék mélységéből kifolyólag. Csak a „remény” adhat erre garanciát. Addig a szabadság alakítja az Ént, és így az ember „végtelen szabaddá válik”.

Nyilvánvalóan a kutató és elemező Kierkegaardi hit egy paradox hit. „Ha meg akarok ragadni egy objektív Istent, akkor nem hiszek, de éppen azért kell hinni, mert nem tudom megragadni: és ha meg akarok maradni a hitben, állandóan résen kell lennem, hogy ezt az objektív bizonytalanságot megőrizzem.” (Kierkegaard)

Tudatában vagyok ugyanakkor annak, hogy a Kierkegaardi hit-hipotézis teret adhat egy új (reértelmezett) keresztény teológiának és egy ehhez kapcsolódó elemzésnek. Annál is inkább, mivel a mai nyugati hitvilágban vagy akár a liberális teológiában Kierkegaardi „beütésekkel” találkozunk.

Míg Kierkegaard (a nyugati világban most éli reneszánszát) északról, Dosztojevszkij keletről érkezve termékenyítette meg az európai kultúrát. Az „egyensúly” felbomlását egy böl-

cseleti hangsúllyal írt életmű (Kierkegaard) és egy művészeti hangsúllyal írt életfilozófia (Dosztojevszkij) jeleníti meg. Mindkettő a személyben találta meg egyedül valóságos értékét. A legnagyobb titok a hit titka, aminél feljebb már nem vezet út. Főleg Dosztojevszkijnél fontossá válik a személyes kapcsolat és a szeretet megélése is.

Mostanában többet hallani a két író kapcsolódási pontjairól, de a téma közelről sincs kimerítve. Talán Lev Szestov sejtette meg elsőnek, hogy milyen mély és titkos kötés van Dosztojevszkij világa és Kierkegaard átfogó életszfériái, az esztétikai, etikai és a legmagasabb, a vallási stádium között.

Mindkettő neve határkőnek számít, elsőként jelentik meg az ember egzisztenciális életérzését, széthasadást, és nem utolsósorban próbáltak vallásos válságot adni.

Ezért ajánlom olvasásra e két író műveit, bár az is igaz, hogy műveiket nem könnyű olvasni, olvasáshoz sokak szerint sajátos alkat vagy hangulat szükséges.

Máté Ernő

Tibeti evangélium

Szilárd unitárius hit birtokában – ami Isten ajándéka – az ember nyugodt derűvel olvassa az ember könyveket, mint a Nicolas Notovitch-féle *Jézus ismeretlen élete**. Unitárius gondolkodás, a Biblia unitárius értelmezése szerint Jézus ember volt, akit Isten a maga igazságainak hirdetésére választott ki, hívott el (mint másokat is, akik között kétségtelenül ő a legjelentősebb); életéről aránylag keveset tudunk; tanításait a Biblia könyvei közül négy, a négy evangélium őrizte meg számunkra.

Ez a szemlélet nem csupán megengedi, hanem szívesen be is fogadja az olyan tényeket s az olyan feltételezéseket, hogy Jézus tanításai más írásokban is megjelenhettek – hiszen a szentírásunknak tekintett Biblia is tartalmaz olyan írásokat, Pál apostol letelezett példái, amelyek „továbbgondolják” Jézusnak az evangéliumokban ban olvasható tanításait. Számos keresztény egyház azonban szigorú, megmásíthatatlan *hitvallás* tekintini mind az evangéliumokban, mind a Biblia más könyveiben foglaltakat, bonyolult teológiai magyarázatokkal hidalja át ellentmondásait, s itt az-

tán lehúzza a redőnyt: más kijelentés nem származik Istentől. E szerint a szemlélet szerint egy olyan írás, mint a Notovitch orosz utazó által lejegyzett, Jézus életéről és tanításairól szóló „titkos tibeti evangélium” semmi egyéb nem lehet csak hamisság és hazugság, csalás és szentségtörés.

Ist már nincs nyugodt derű: számos keresztény egyház vagy idegesen, vagy durván reagál az ilyen írások megjelenésére, terjedésére, a körülöttük támadó érdeklődésre, közbeszédre, vagy úgy tesz, mintha nem venne tudomást a létezésükről. A másik oldal, a kereszténység s a keresztények hit ellen fellépő, sokféle szint viselő ateizmus azonban – éppen ellenkezőleg – felkapja, kolportálja őket. Nem azért, mert valamilyen igazabb vagy jobb új hitet talál bennük (ha ezt találna, ígyvékenye gyorsan megfedelkezni róluk), hanem azért, mert a keresztény hit megtagadásának eszközeit látja bennük.

Maradjunk a magunk unitárius és vallástörténeti szemléletével. És ebből fakadó nyugodt derűjével.

Mondjuk el, hogy a konkrétan szóban forgó könyv pár hónappal ezelőtt jelent meg Léb Erzsébet görögülény, örömmel olvasható fordításában – pedig a fordítónak két, merőben különböző stílussal kellett megbirkóznia:

egyfelől Notovitch útleírásának jellegzetesen tizenkilencedik századi „Királyi Földrajzi Társaság”-stílusával, másfelől a tibeti evangélium valóságos emelkedettségével. Mondjuk el, hogy a Nicolas Notovitch nevű furcsa fickó, akinek életéről majdnem olyan keveset tudunk, akár a Jézuséről, azt írja az előszóban, amely több mint kétszer olyan hosszú, mint az utána következő evangélium: 1887-ben vette útját India felé (5. old.), onnan átment Tibetbe, ott érdeklődni kezdett a lámakolostorok olyan szent iratai után, amelyekről már hallott, s amelyek állítják Jézus – tibeti nyelven Issa – életéről, Indiában és Tibetben töltött ifjúságáról szólnak. Végül egy láma két nagy tekercsötéből felolvastott neki erre vonatkozó szövegrészeket tibeti nyelven, ezt egy tolmács ott helyben fordította neki (nem tudni, milyen nyelvre), erről ő jegyzeteket készített az új noteszében, e jegyzeteket később rendezte, majd franciául kiadta. A jelenlegi magyar kiadás utószava szerint ez az első kiadás 1884-ben jelent meg (113. old.), ami elég meglepő ahhoz képest, hogy az alapjául szolgáló jegyzetek valamikor 1887-ben vagy az után készültek. Engedjük meg azonban, hogy az utószó adata sajátjába is lehet.

* Nicolas Notovitch: *Jézus ismeretlen élete*. A titkos tibeti evangélium. Fordította és az utószót írta Léb Erzsébet. Palatinus Kiadó, Budapest, 2001.

Az viszont már nem sajtóhiba, hanem – legynék jóhiszeműek – Notovitch valószínű memóriázavara, hogy miután a francia kiadás számára a fenti módon írta le, hogyan készült az általa publikált szöveg (69. old.), a későbbi angol kiadás számára már azt írja: a Jézusra vonatkozó tibeti szövegek „szétszórtan lelhetőek fel, több, cím nélküli könyvben”, de „én vettem magamnak a fáradságot, hogy nagy-nagy türelemmel összeválogassam a verseket, és egymáshoz illesztem őket” (106. old.).

Mondjuk el aztán, hogy Notovitch hatvanöt könyvoldalmi szövege után következik a *Szent Issa élete* című, *Aki az ember fia között a legjobban al-cimű*, harminc könyvoldalmi szöveg: a „titkos tibeti evangélium”. Ez néhány könyvoldalon összefoglalja az egész Öszövetészetet a teremtetésről Jézusig, s többek között az írja, hogy Mózes – tibeti nyelven Mossa – nem zsidó, hanem egyiptomi volt, meghozza herceg, a fáraó fia. Megsajnálta az Egyiptomban rabszolgaságba süllyedt zsidókat, megtestesített neki a vallásuk, s elkérte őket az apjától, hogy visszaadja nekik a szabadságot s visszaveresse őket őseik földjére. A zsidók istenének néhány figyelemre-térő csapása után a fáraó teljesítette íja kérését: elbocsátotta a zsidókat, s azok Mossa vezetésével „egy másik várost” alapítottak. Később azonban bűnbe estek, elhanyagolták istenük tiszteletét, s ezért azzal bűnhődtek, hogy legizgatók a római pogányok. Igaz bűnbánatukat látva döntött úgy a Nagy Buddha, hogy újra megtestesül, amint ezt már többször meg-tette, és újra megváltja a világot.

Ez a Nagy Buddha-megtestesülés volt Issa, azaz Jézus, aki már gyermekkorában „az egyetlen és oszthatatlan Istenről beszélt, figyelemzette azokat a lelkeket, akik rossz úton jártak, hogy tartsanak bűnbánatot és tisztuljanak meg bűneiktől”. Tizen-harmadik évét betöltve, csatlakozott egy karavánhoz és elment Indiába, hogy tökéletesítse magát Isten ismeretében. Miután ez megtörtént, több tartományban prédikált és tanított, el-jutott Tibetbe is, majd huszonkilenc éves korában visszatért Izrael földjére s itt folytatta tevékenységét, egészen addig, ameddig Pilátus, Jeruzsálem kormányzója el nem fogatta, mert félt, hogy fellájtja a zsidókat a római uralom ellen.

Nem állhatjuk meg, hogy közbe ne vessük: bámulatos, milyen karriert csinált ez az egyébként jelentéktelen császári helytartó. Nemcsak az apos-toli hitvallásba került bele (amelyben a krisztusi kereszténység központi fo-galmát jelölő szeretet szó nem kapott helyet), hanem még a messizi Tibetbe is eljutott a híre.

De kövessük tovább a titkos evan-géliumot. Már nincs sok hátra, s a lé-nyeg következik. Pilátus a zsidó fő-papokkal akarja elítéltetni Issát, hogy ne vonja magára a nép haragját, de azok büntelennék találják. Még a kez-üket is megmossák, amikor kivonul-nak a tárgyalóteremből, s azt mond-ják: „Mi ártatlanok vagyunk ennek az igaz embernek a halálában.” Pilátus tehát a saját szakállára rendeli el a megfeszítést; később megjed, és a holttestet átadja a szent ember szülei-nek, hogy temessék el; aztán újra megjed, s katonáival titokban kiásat-ját és máshol temeteti el. Így indul el a szóbeszéd a feltámadásról.

Léb Erzsébet több mint negyven könyvoldalmi utószóval zárja a köte-tet, s e sorok írja bevallja, hogy a könyv három fő része közül ezt találta a legérdekesebb, legtanulmányosabb ol-vasmányának.

Az utószó egyrészt a Notovitch-mű fogadtatását és utóéletét, másrészt a klasszikus – a bibliai, újszövetségi – és a hivatalos egyházi (mondjuk: ka-tolikus) Jézus-képektől és Jézus-élet-történetektől eltérő, modern, huszadik századi Jézus-képeket és -élettörté-neket mutatja be. Hozzáállása az, hogy Jézus alakja a mai napig is kivá-ló elmék seregét foglalkoztatja, akik hol elmélyült tudással, roppant nyelv-ismerettel, filológiai és régészeti ku-tatómunkával, hol termékeny fantázi-ájukkal teremtenek egy-egy – mindig tiszteltetreméltó – Jézus-alakot, család-át és legendát. Léb Erzsébet nem ítélkezik ezek fölött sem tudományos, sem teológiai szempontból; maga is elárul az elméletek, elképzelések gaz-dagságán, s érezhetően örül nekik, va-lóságával élvezi őket. Még Badiny Jós Ferencsel szemben sem kritikus, aki pártus hercegnek tartja Jézust, s a pár-tusok és magyarok számunkra nem egészen világos kapcsolata, összefü-gése vagy titokzatos sorsközössége mentén oda lyukad ki, hogy tanításai-nak, szellemiségének igazi örökösei a magyarok. Badiny Jós „egy nagyon szép és a maga nemében dicsesteres elméletet próbál fölépíteni” – írja Léb, és ezt a recenziens őszinte jóér-zéssel nyugtazza. De hozzáteszi: vaj-ha inkább ne vérségi úton örököltük volna Jézus szellemiségét, hanem el-sajátítottuk volna, s a szerint élénk.

Igen, egy kicsit a barguzini csont-vázra emlékeztetnek ezek a maguk módján érdekes és szép elméletek. Mert itt a csont; tegyük fel, esetleg tényleg a Petőfié; de hol vannak a Szibériában írt Petőfi-versek? És hol vannak azok a jézusi tanítások, ame-lyek többet mondanak földről és mennyről, emberről és Istenről, meg-bocsátásról és szeretetről, életről és örök életről, mint amennyit a négy evangélium Jézusa mond?

Szilárd unitárius hit birtokában ol-vasva mindezeket akár itt, Léb Erzsé-bet összefoglalásában, akár maguk-ban az eredeti művekben, nem bot-ránkunk meg, nem szörnyülködünk el meg nyilvánvaló vadhatjaisuk ész-revetélekor sem: Jézust embernek tartjuk – bár kiválasztott embernek, képletes értelemben felkentnek, Krisztusnak, tanítómesterünknek. Le-het róla elméleteket szőni, regényt ír-ni, filmet forgatni, apokrif iratokat összeállítani, eredetieket találni (mint például a kumráni töredékek), s azokat tetszés szerint, a tudományos tisz-tesség feltételeinek betartásával, így-aműgy magyarázni. És biztos, hogy aki Jézus jobb megismerésének, mé-lyebb megértésének szándékával ku-tat és gondolkodik, állít fel elmélete-keket és gondol mélyülkötéseket, az olyan meglátásokhoz juthat, olyan igazságok kimondójává válhat, ame-lyek részei a folytonosan felénk áramló isenki kijelentéseknek.

A jelen sorok írja nem történcéz, nem orientalista, nem teológus; nem illetékes arra, hogy Notovitch tibeti evangéliumáról szakmai megállapítá-sokat tegyen. Csak mint esztétikumra és etikumra szomjas olvasó mondja, hogy talált benne szép mondatokat, szép gondolatokat az egy és osztha-tatlan Istenről, s felfigyelt arra, hogy az orosz utazónak vallási kérdésekről nyilatkozó tibeti láma már akár mondhat, amit Notovitch a szájukba ad, akár csak Notovitch gondolja, hogy mondhattak volna – milyen böl-csen magyarázzák a buddhista és a keresztény vallás tulajdonképpeni azonosságát, a mindenség és az ember teremtetőjével való egysülés, azono-sulás vágyát.

De arra is felfigyelt, hogy egy ti-beti bölcs egy izben azt mondja Notovitchnak: a kereszténynek egyet-len hibája az, hogy megalkottak ma-guknak egy másik dalai lámát, nem ismerik el az igazit. Ki a keresztények dalai lámája? – kérdi mű-meglepődve az ortodox Notovitch, mire gyorsan kiderül, hogy a pápáról van szó, aki „felfejezetett tömegek” fölött uralko-dik. Aha, gondolta ekkor akaratlanul a recenziens. Aztán még egyszer aha, amikor azt olvasta, hogy a bölcs Lá-ma így szól: „A muzulmán vallásnak nincs semmiféle érinkezési pontja a miénkkel. Nem olyan régen, győzel-mes hadjáratuk során, a muzulmánok erőszakból térítették át hiveink egy részét az iszlám hitre. Erőfeszítéseink arra irányulnak, hogy ezeket a muzul-mánokat, akik buddhisták leszármá-zottai, visszatérítsük az igaz Isten út-jára.” (35. old.) Nesze neked, mono-teista örökmű.

Az orosz-török háború utáni évti-zedben vagyunk; Notovitch orosz, ha

igaz, ráadásul krími születésű; a recensens nem tudja elhessenteni magától azt a sejtelmét, hogy a Jézus távol-keleti lábanymát kereső utazó politizál.

És akkor eszébe jut az is, hogy a könyv első, francia kiadása a Dreyfus-per előestéjén jelent meg (Alfred Dreyfus 1894-ben tartóztatták le), amikor Európa-szerte – jelesül akkor pont Franciaországban – fellángolt az antiszemitizmus, amelynek sok gyökere közül az egyik kétségtelenül az, hogy keresztény teológusok és hitszónokok évszázadok óta hirdették a zsidók kollektív bűnösségét Jézus, az Isten Fia megölésében. A recensens nem tudja, hogyan lehetett egyáltalán bűnösségről beszélni akkor, amikor ugyancsak teológusok és hitszónokok azt is hirdették, hogy Jézus a megváltó, az emberek bűneiért egyszeri és tökéletes elégtételt adó halála előre elhatározott dolgát volt Isten részéről, ő szánta az ő gyűszűtött fiát erre a sorsra – de hát most nem a teológia, hanem a politika mezején járunk. Ezen a kies helyen pedig: Notovitch hírtelen, villámlasszerűen, úgy tűnik fel, mint egy őszinte bűnbánattal eltele pravoszláv lélek és ugyanakkor felvilágosult, humanista értelmiségi, aki – vesd össze Mossa egyiptomi herceggel (majdnem azt írtam: nagyherceggel) – segíteni akar az öldöztöt, a fenyegetett zsidókon. Legalább, gondolja magában, a Krisztus-őles vádja alól próbálom felmenteni őket; relativizálni próbálom annak az elbeszélésnek a hiteltelenségét, hogy a vasárnapi meg hozsannát kiabáló tömeg csüörtök este „feszítsd meg”-et kiáltott; bebizonyítom, hogy egy távol-keleti monoteista pap szemében éppolyan hihetőnek, ha nem még hihetőbbnek tetszik a megfeszítés tényének oly módon megvilágított háttere, hogy az a rómaiaknak állt érdekében, ők csinalták meg, a zsidók ellenek.

Ebben az optikában Notovitch a szó legjobb érzelmi és lelki értelme-
ben veti kereszténynek tünik, és – mitagadás – hamisítottak. Ismer még ilyen jó szándékú hamisítottakat a művelődéstörténet.

Nem legyen félreértés: a recensens nem azt állítja, hogy a Jézus ismeretlen élete emberbaráti vagy politikai célú hamisítvány. Ilyesmit egyszerűen nem szabad állítani – csak bizonyítani szabad, ha lehet. A recensens mindössze azt állítja, hogy neki személyesen hamisítványnak tünik. Mint sokat próbált szerkesztő, több olyan apró jelle is rá tud mutatni, amelyek mind erre utalnak.

De egyáltalán nem az a lényeg. A lényeg az, hogy ez a gyanú, a hamisítás gyanúja, ráveti a maga árnyékát a

Biblia evangéliumaira is. Az ember, ha már az előbbieket megfordultak a fejében, önkéntelenül arra gondol: vajon Pilátus kézműosa, a zsidó főpapok mesterkedése, hogy elveszejtse Jézust stb. nem azért kerültek-e bele ezekbe a sokszor átsmólt és közben sokszor átfűtött szövegekbe (nem szólvá arról, hogy már általunk ismert görög eredetűek is fordítások), hogy valamivel jobbízűbbek legyenek abban a római birodalomban, amely nagyjából éppen keletkezésük idején vert le, nem csekély erőfeszítéssel, egy elkeseredett zsidó szabadságharcot? Nincsenek-e vajon más ilyen, politikai, egyházpolitikai, dogmatikai megfontolásokból korrigált, ártírt, megváltoztatott, esetleg éppen az ellenkezőjükré fordított részek a Bibliában?

Érdekes, hogy ez is jellegzetesen unitárius kérdés, más hívő keresztény számára a Biblia – úgy, ahogy van – Isten beszéde. Ismerjük fel: egy hívő unitáriushoz közelebb férkőzik a kétkedés kísértése, mint mondjuk egy hívő katolikushoz. Az utóbbi már az első színpontján kénköszagra azt mondja: távozz, Sátán; az előbbi, az unitárius, előbb meghallgatja, mit mond az ördög. Mi több, gondolkozik is rajta. Ugyanakkor a szilárd unitárius hit, bár statisztikailag ritkább (és nem csak azért, mert unitáriusok kevesebben vannak), a többiek hiténél tartalmasabb. Mi legalábbis így véljük. Ha van, akkor megvizsgálásból, megítélésből, ebből fakadó meggyőződésből van, nem elhívből.

Nem csoda, ha a keresztény egyházak többsége általában fél a Biblia szövegei és a rájuk épített hittételek relativizálásától: ez ártalmasabb számukra, mint a nyílt nem-hit, a tagadás. Ez beindítja a fentebb leírt gondolkodási folyamatot, megszüli az emberben a kétkedést; zavart kelt vagy éppenséggel pusztít, akár a vírus a számítógépben. A hívő unitárius azonban immunis vele szemben. Tudja, hogy a szövegek emberi művek, s ezért gyarlók és néhol vitathatók. Tudja, hogy az isteni igazság nem a szövegek betűjében van, hanem a szellemében. Hiszi és vallja, hogy a kijelentést, ezt a folyamatot „adást” bárki „foghatja”, ha megvannak az ehhez szükséges értelemi és erkölcsi „receptorai” (más megfogalmazásban: ha Isten kiválasztja őt és megadja neki ezeket), s ily módon a kijelentés közvetítőjévé válhat és „profétálhat”. Erzi, hogy egy Vörösmarty-verseben is, egy Ady-verseben is, egy Kodály-kórusműben is, egy Munkácsy-festményben is – hogy csupán a pártusok örököséinél maradjunk – lehet, sőt van annyi isteni kijelentés,

mint mondjuk Habakuk próféta könyvében.

Mindezek után még csak azt kell tisztáznunk, hogy eme nyugodt és derűs, a zavar- és kétkedés-keltés szemben immunis, nyitott és befogadó unitárius hit miért áll mégis bibliai alapon. Miért szentírás a Biblia számunkra is? Miért nem elég nekünk a sok, a mindenki próféttársa, amelyből majd mi okosan kiszűrjük a hitelest, az igazat, miért kell nekünk inkább a kevés?

A válasz kétágú, de azért egyszerű.

Egyrészt azért, mert minden közösségbe tömörült emberi sokaságnak szüksége van egyezményesen elfogadott értékrendre és egy vagy több, ezt az értékrendet megfogalmazó, mintegy magában foglaló szövegre. Egy államnak például szüksége van, az alkotmány mellett, egy törvénykönyvre. És nem az az igazán fontos, hogy a törvénykönyv a Corpus Juris-e vagy a BTK, hanem az, hogy rendelkezéseit a polgárok betartsák. Ellentétben Notovitch és lámája vélekedésével, a recensens ki meri jelenteni, hogy minden bizonylan a Korán alapján is lehet annyira szentül élni, mint akár a buddhisták több tízezer szent irómanya, akár a keresztények egyetlen szentírása alapján.

Másrészt: akkor miért nem mind-egy, hogy mi melyik szövegben lefektetett értékrendhez próbálunk igazodni? Miért kell nekünk is, függetlenül szellemi unitáriusoktól, pont a Biblia? Nos: egyetemes emberi szempontból talán mindegy. Számunkra azonban nem. Mert a Biblia azt a kultúrát jelenti, amelybe beleszülettünk, amely a miénk. Az a frazeológiát jelenti, amellyel a világmindenségre és teremtetjéről, a saját életünk-ről és annak értelméről támadt érzéseinket kifejezzük, gondolatainkat megfogalmazunk. Azt a szöveget jelenti, amelynek klasszikus fordításai anyanyelvünkkel palloztráltak, a magyarul beszélők nyelvjárásaiból a magyar köz- és irodalmi nyelvet megteremtették. Anyanyelvől lévén szó, eszünkbe juthat egy ropanttal egyszerű hasonlat: a Biblia képviselte kultúra, az egyetemes emberi kultúra sajátos része, olyan számunkra, mint az anyánk: nem azért szeretjük, mert szebb, vagy jobb, vagy okosabb, vagy kedvesebb más asszonyoknál, hanem azért, mert ő szült és nevelt fel minket. Ő adottat számunkra és mi az ő számára. Ő a sorsunk.

Lám, milyen tanulságokhoz vezetheti az embert a „titkos tibeti evangélium” is. Köszönet érte.

Veress Zoltán

Egyházközségeink életéből

Névadó ünnepség

2001. szeptember 22-én, a Hőgyes Endre utcai unitárius templomba egy újjászülött (nem újszülött) névadó ünnepségére jöttünk össze. A kettévált budapesti egyházközség fiatalabb gyülekezete úgy gondolta, hogy nem számot (pl.: BUE I. vagy II.), hanem nevet választ. Így lett **Bartók Béla Unitárius Egyházközség** – az örökösök beleejegyzésével.

A gyülekezeti ének eléneklése és az áhítat után **Rázmány Csaba** püspök, egyben a gyülekezet lelkesítője, ismertetve a Zsinat döntését, ami a kettéválást jóváhagyta.

Ezek után **Pintér Csilla**, a Zenetudományi Intézet munkatársa, egyben Bartók-kutató, röviden ismertetve a nagy zeneszerző életét, munkásságát. Kortársak, rokonok leveleiből, írásából idézett, ezáltal emberi oldalát is megismertethetők névadóknak.

Kozma László gitárművész különleges zenei élményben részesítette a hallgatóságot, hiszen Bartók Béla egyetlen hangjegyet sem írt gitárra, azonban **Szendrey**

Karper László sok Bartók-dalt dolgozott fel, és ezekből válogatott a művész.

Kis-Török Ildikó és **Varga Vilmos** nagyváradi előadóművészek Bartók-műsora következett. A versek, prózariszletek, dalok most is a töltők megszokott igényességgel hangzottak fel, és a közönség csendben, lélegzet-visszafogva hallgatta őket.

A magyar és a székely himnusz elénekülésével zárult az est műsoros része.

Hagyományukhoz híven a finom vacsorát (kőszönet érte az asszonyoknak) tombola követte. **Sepsi-Kovács Éva** és **Schmidt Piroska** jövőtől három tombolatárgy került kiSOROLÁSA a nyertesek nagy örömére.

Az újjáéledt Bartók Béla Unitárius Egyházközség életére Isten gazdag áldását kérjük.

Gergely Felicián

Bartók Béla Unitárius Egyházközség

A Missziós ház második születésnapja 2001. szeptember 30.

A Bartók Béla Unitárius Egyházközség őszi hálaadásaunk ünnepe, az őrvasorozás után tartotta alakuló közgyűlését. Miután a lelkész ismertetve az alaptörvény erre vonatkozó előírásait, a közgyűlés két fontos kérdésben döntött, ugyanis abban, hogy csak azok lehetnek a közgyűlés tagjai, akik a zsinat határozata óta befizették egyházfenntartói járulékaikat a lakhelyük szerinti egyházközségbe, vagy mindazok, akik ezen nagy jelentőségű eseményre hivatalos meghívóval rendelkeznek. Az első lehetőség értelmében 32-en, a második lehetőség szerint azonban 82-en szavazhattak volna. A közgyűlés egyhangúan a második lehetőséget szavazta meg, aminek következtében a lelkész kimondta a közgyűlés határozatképességét, a jegyzőkönyv vezetésére felkérte **Pálffy László** fiát, továbbá a jegyzőkönyv hitelesítésére felkérte **Dr. Orbók László** és **Major Ilona** fiait, akiket a közgyűlés teljes egyhangúsággal megszavazott és elfogadott.

Lelkész-elnök ezek után ismertetve a tárgysorozati pontokat az alábbiak szerint:

1. **Léta Sándor** másodlelkész kinevezésének elfogadása;
2. Javaslatok az egyházközség presbitériumára vonatkozóan;
3. Presbitérium megválasztása.

Az első tárgysorozati pontban lelkész-elnök, ismertetve a Magyarországi Unitárius Egyház Elnökségének javaslatát, melyet a Képviselő Tanács elfogadott, hogy a Bartók Béla Unitárius Egyházközségbe másodlelkészként püspök nevezzék ki október 1-i hatállyal – az alaptörvény előírásainak minden tekintetben megfelelő – **Léta Sándor** lelkész fiát, aki 12 évi szolgálattal rendelkezik, nős, három leánygyermek boldog édesapja, és aki a Zsolt völgyi Petroszénban teljesítette szolgálátát. Egy évet töltött az Amerikai Egyesült Államokban, kiválóan beszél az angol nyel-

vet, és jó ismerője a számítógépnek. Számára és családja számára az éttelepedési feltételek adottak, ugyanis az egyházközség rendelkezik lelkészi lakással. A közgyűlés egyhangúan elfogadta **Léta Sándor** kinevezését, és utasította szolgálatát megkezdésére. **Rázmány Csaba** vezető lelkéssel egyetértésben.

Mindezek után lelkész egyenként ismertetve az egyházközség presbitériumába javasolt személyek rövid jellemzését, őket egyenként leszavazva a közgyűlés egyhangúlag elfogadta és megszavazta a Bartók Béla Unitárius Egyházközség Presbitériumát az alábbiak szerint:

Lelkeszek: **Rázmány Csaba, Léta Sándor;**

Gondnokok: **Sepsi Kovács Éva, Gergely Felicián;**

Jegyző: **Pálffy László;**

Az alaptörvény 31. §-a értelmében az egyik gondnoki tisztség összevonható a pénztárosi tisztséggel, így pénztáros: **Gergely Felicián;**

Presbiterek: **Gyarmathy Tamás, Varga Ferenc, Lőrincz Zsolt, Csiki Sándor, Valtinyi Lidia, Elekes Hajnal, Dr. Ürmösy Gyöngyi, Józán Mária;**

Egyházi tanácsosok: **Dr. Mikó Gergely, Dr. Szabó Melánia, ifj. Kelemen Attila**, akik ugyan a Nagy Ignác utcai egyházközséghez tartoznak területileg, és ott is tesznek eleget egyházfenntartói kötelességüknek, de az egyházi szertartásokat az egyházközségünkben kívánják gyakorolni. Az egyházközség vezetését a közgyűlés ezek után közösen is megszavazta, ami után **Mikó István** főgondnok bevette töltők az esküt. A felesketett presbitériumot üdvözölte **Mikó István** főgondnok, **Rázmány Csaba** püspök, kívánva nekik az egyházközség élén áldásos munkát. A presbitérium megbízatása lejár: 2004. december 31-én.

Rázmány Csaba

Budapesti Unitárius Egyházközség

A fák között is jelen volt az Úr...

(Muzska Ibolya felvétele)

Nehéz a szeptember nyolcadikai összejövetelünkről írni a szeptember tizenegyedikéi New York-i és Washington-i szörnyű, embertelen merénylet után... Nehéz egy kis közösség szeretetvendégségéről megindultság nélkül megemlékezni a gyűlölet, a vallási fanatizmus – vagy ki tudja, milyen indíttatású – terrorakciója után... Mégis megpróbálom tárgyilagosan és – igen – a szeretet hangján felidézni ennek a különösen emlékezetes őszi szombatnak a hangulatát.

Hamisítatlan őszi nap volt. Szemerkélő, majd néha erősödő, aztán ismét lanyhuló esővel. A Nagy Ignác utcai templom előtt reggel nyolc órakor gyűlekezett a résztvevők egy része. Autós testvéreink „fuvarozták” Magyarokura a hozzájuk „beosztott” gyalog érkezőket. Aztán az autós karaván – konyhai felszerelésekkel és a félíg kész ebéddel elindult arra a különös szeretetvendégségre, amelynek hangulatát, varázsát még a kissé mostoha időjárás sem ronthatta el!

Az árnyas fák között meghúzódo magyarkúti ház nyüzsgő, zsongó unitárius hívőkkel telt meg. A helyi önkormányzat által biztosított asztalok és székek hamarosan elhelyezésre kerültek: mindenki segített az üres szobák berendezésében, otthonossá tételében.

Az udvaron bográcsfűtés készült a lelkes Brock család irányításával, a konyhának kinevezett helyiségben önkéntes krumplicucolók serénykedtek. És a szemerkélő esőben, szellemi táplálékként, rövid áhítatot tartott a gyülekezet – hetven-nyolvan fős – tagjainak Kászoni József tiszteletes úr. A hely hangulatának megfelelő, szívünkhez szóló igehirdetést nagy figyelemmel hallgatta a kis közösség, és szármalt a szép egyházi ének a „menyhen lakóhoz”. Külön örömm volt, hogy sok gyermek vett részt ezen a rendhagyó szeretetvendégségen, felfedezve a hatalmas udvar által nyújtott mozgási lehetőségeket is.

Orgona helyett szintetizátor kísérte az áhítatot. S ezen a zenei instrumentumon nem csupán kántorunk, Vadady Attila játszott, de mások is – felnőttek és gyerek – próbálták régi egyházi énekeket vagy egyszerűbb dallamokat megszólaltatni.

A gulyás, a kiszolgálás – étel és ital – kitűnő volt! Az utána következő flekken pedig számos „önkéntes” szakács tudománnyát dicsérte. És miközben készült a szabadban sült hús, magnóról hallgathattuk a felejthetetlen Latinovits

Zoltánt, amint Petőfi örökszép versét, a „Szeptember végén”-t szavalta.

Rendhagyó, felejthetetlen nap volt szeptember nyolcadika. Szeretetvendégség és meghitt családi ünnep, baráti beszélgetések és találkozás az Úrral, a szeretet Istenével.

Hogyan is kezdtem? Nehéz a gyűlölet iszonyú megnyilvánulása után a szeretetről beszélni. Mégis, talán van remény... Hiszen mindenütt, a fák között is jelen volt az Úr!

Tárkányi Imre

Pákey Izabella képzőművésztanításának megnyitója (2001. október 6.)

Pákey Izabella képzőművészt bemutatván röviden arról a családról szeretnék beszélni, amelyikbe beleszületett, ezen belül meg nagyapjáról Pákey Lajos műépítészről is szólnék.

Pákey Lajos 1853. március 1-én született Kolozsvárott. Úgyanott halt meg 1921. március 22-én. Szülővárosában végezte az unitárius gimnáziumot, majd érettségi vizsgáját követően egy évig a budapesti, majd a müncheni műegyetemre járt, ahol építészetmunkái oklevelét is szerzett. Majd négy évig a bécsi képzőművészeti akadémián járt Hansen Teophilos az ókori építészet dán eredetű professzorának tanítványa.

Hazatérte után pár évre megválasztják Kolozsvár város főmérnökének, egyben a város törvényhatósági bizottságának tagja és unitárius egyházi tanácsos.

Építészeti alkotásai közül a következőket említeném meg nem a teljesség igényével:

1. A kolozsvári unitárius kollégium.
2. A sétateri kioszk és korcsolyacsarnok.
3. A Nemzeti (később New York, napjainkban Continentál) szálloda.
4. A városi köztárgóhíd.
5. Merza ház. A Ditrői villa. Saját villája (a Pákey-villa)
6. Mátyás király szobortalapzata.
7. Brassai Sámuel, Berde Móza, Kéler Ilona síremléke.

Pákey Izabellát köszöntik.

(Gazdag Árpád felvétele)

8. A bölöni, a székelvudvarhelyi, a magyarsárosi unitárius templomok, a dicsőszentmártoni római katolikus templom, a kövendi unitárius templom átalakítása.

Munkáit, alkotásait megtalálhatjuk Erdély különböző vidékein, Budapesten, Pozsonyban és Bécsben egyaránt.

Építészettel mellett zeneművészetnek is hódolt, ő maga gondnokajátékos is volt, és házában a Brassai Sámuel féle vonósnyegyből alakult nívós kamarazene-együttes talált otthonra évtizedeken át.

Nos ebből a nagyapai tehetségből sokat örökölt az unoka Pákey Izabella, aki 1914. június 3-án született Iglón, de akinek családja még születésének évében Budapestre költözik. Iskoláit itt végzi a Bartók Béla elemi iskolában, majd a Szent Margitról elnevezett leányiskolába járt. Itt is érettségizik, majd osztályzatallal. Érettségi után jelentkezik a budapesti Képzőművészeti Főiskolára, ahova második jelentkezése alkalmával veszik fel. Itt Réthy István tanítványaként dolgozik, amire nagyon büszke, és akitől nagyon sokat tanul. Hat évig az egyetem hallgatója. Ezt követően rövid időt Szabadkán tölt iskolai rajztanárként az ottani Polgári Leányiskolában. Később külföldre is eljut, járt többek között Olaszországban, Franciaországban, Angliában, Németországban. A német nyelvterületen érzi magát a legjobban. Családot nem alapított, a művészetnek élt.

Pákey Izabella, ahogy azt ő maga és hozzátartozói is elmondták, csendes, befele forduló és nem magamutogató életet él. Amint azt képeiről is megállapíthatjuk, érte a szakma titkait. Játszi könnyedséggel festett és csodálatos színvilágot alakított ki. Egy életműből mutat be most itt nekünk harmincegy munkát. A válogatás nem volt kis és könnyű feladat, hiszen közel száz darab olajfestményből kellett kiválasztani az itt kiállásra került anyagot.

Pákey Izabella egyformán kezeli a szerves és a szervetlen élet formáit. Az ember és a környező természet, a természet és az élet közé Nála egyenlőséget lehet tenni. Ha képeit szemléljük egy dolgot egyszeri rálátásra is felfedezünk: visszazsúrol bennünk a rúttság, és a nem esztétikus itt veregetés szenved minden négyzetcentiméteren.

Nem mond le az emberi arc részleteinek az ábrázolásáról sem, elég bizonyíték erre a „Sárgainges fiú” portréja és a többi kiállított portré. A portréművészet ábrázolásához a képzőművész nagyon ért, de ettől függetlenül képeinek többségén a megjelenő emberalakok elmosódnak. A névtelen járókelővé vedlett ember elveszíti egyéni vonásait, mindenekelőtt arcát, hogy mozgásával az élet vitalitását és dinamikáját tegye erősebbé. De lehet-e ezen csodálkozni egy olyan nagyvárosban mint Budapest, ahol a képzőművész is él és dolgozik, amelynek annyi arcát ismeri, amennyit megrajzolt és megfestett belőle.

Pákey Izabella – amint azt az előbb is mondtam – Réthy Istvánt tartja Mesterének, én ehhez még hozzátenném a Természetet is, mert ez is nagy Mestere a képzőművésznőnek, amiből sokat tanult, és ami tevékenységét állandóan inspirálta.

Leonardo da Vinci „Trattata Della Pittura”-ban (Értekezés) a következőket írja: „A festő műve legyen önálló, új teremtmény a világban.”

Én úgy érzem Pákey Izabellának ez minden munkájára elmondható, ezt a legmagasabb szinten megvalósította. Öröndünk, hogy körünkben üdvözölhetjük, és reméljük, hogy Vele és munkájával itt ebben a terebben lesz még alkalmunk találkozni. Isten hozta, Isten éltesse.

Kászoni József
lelkész

Megemlékezés a Nagy Ignác utcai templomban

Október 6-ika az 1848-49-es szabadságharc mártírjaira való megemlékezés napja. A Nagy Ignác utcai templomban e napon Kászoni József idézte fel e szomorú nap eseményeit. Hiteles forrást olvasott fel: Damjanich János, az aradi vértanú tábornok gyóntatópapjának megrázó feljegyzéseit az utolsó órákról, a tizenhárom hős katonára dobóbetes és szegénytelen kivégzéséről. E kordokumentumot

múltán követték Beregszászi Olga színművésznő énekszámai, amelyeket gitárisérettel adott elő. A huszadik századi jeles költőink megzenésített verseit olyan ismert, hazafias dalok követték (Szép vagy, gyönyörű vagy Magyarország; Ott ahol zúg az a négy folyó stb.), amelyeket évtizedeken keresztül tilos volt énekelni. A művésznő megrázó és emlékeztető műsorát követte a hagyományos szeretetvendégség, amelynek bevezetéséeként – immár a gyülekezeti tereben – Pákey Izabella, erdélyi festőnő szép képeiben gyönyörködhetünk. Életútját, pályáját Kászoni tiszteletes úr ismertette a tárlat megnyitáskor, üdvözölve a jelenlévő festőművészt és a szépszámú érdeklődőt.

Beregszászi Olga

(Gazdag Árpád felvétele)

T. I.

Őszi háladási istentisztelet Pestszentlőrincen

Szeptember utolsó vasárnapján évről évre őszi háladára gyűlünk össze unitárius templomainkban. Ezen az ünnepen különös hangsúlyt kap az emlékezés mellett a mindennapok áldásért óhajtatott hálalma.

A legszemélyesebb emlékünep az őszi háladási úrvacsorája, amikor saját életünk törekvéseiről, munkánkról számolunk el, megköszönve Isten segítségét és áldását.

Mint annyi év óta most is szent áhítatra készült a gyülekezet! Az ünnepet még szebbé tette, hogy az idei évben a televízió is közvetítette istentiszteletünket, elvise azoknak is az evangélium üzenetét, akik a távolság vagy betegség miatt személyesen nem ünnepelhettek együtt a kis közösséggel. A helyi lelkes balesete miatt **Sándor Gyula Mátyás** lelkes vezetője el a szent szolgálatot, akik ezúton is köszönetet mond a gyülekezet, áhítatot keltő, szép szolgálatáért. Öröm volt látni az Úrasztala körül azokat a budapesti egyházközségi tagokat is, akik ebben az évben velünk együtt adtak hálát az Úrnak

Ez a kis közösség megalakulása óta sok gondnal küszködve, ám Isten gondviselésének köszönhetően mégis újra és újra erős, lendülettel kapva, Isten munkáját látva ad hálát létezésének minden pillanatáért. Alakulása tájékoztató nemzeti tragédiához kapcsolódik. 1919-ben, az első világháború után a megszállott terület menekülteit vonatokkal kezdte Budapestre, majd – jobb híján – fegyverraktárak épületeiből alakított szűkszállásokban folytatott otthoni életüket. Szívós akarattal, hangulatos, meleg várászkertté alakították a hatalmas raktártelepet. Egy fiatal, szintén Erdélyből átkerült lelkes, **Pető István** gyúrta gyülekezetté az unitárius menekültek nyáját, akinek vezetésével felépítették a pestszentlőrinci templomot. A pénz ugyan kevés volt, de a hit és az akarat annál erősebb. Akadt egy unitárius mómók, aki teljesen ingyen megtervezte az épületet. Akadt számos szorgalmas kéz, amely megépítette azt. A templom mellé épített gyülekezeti teremben gyülekeztek napokat, ifjúsági konferenciákat, sőt 1968-ban nemzetközi gyülekezeti istentisztelet is tartottak. De cserkéneknek is othont adott, ha kellett színházi terem volt, de iskola után ping-pongozni is lehetett.

A második világháború után még erősebb sokk érte a kis gyülekezetet. A csodálatos tündérkert lakói közül sokan elűntek a háborúban. Bár az ötvenes években nem volt kockázatmentes felvállalni az istenhitet, a gyülekezet mégis tovább élt **Husztai János** vezetésével, aki családról családra látogatta végig a híveket, tartva azokkal is a kapcsolatot, akik az unitáriusokhoz való tartozást nyíltan vállalni nem merték. Majd az új világ boldogság tételére hatalmas épületmóbbakkal csúfították el az addigi csendes földszintes és egy emeletes házakból álló telepet. A tízezeres mionstrumok között télenken húzódtok meg a két kicsi, megmaradt unitárius és katolikus templom. Harangjaik keserű sírással pengettek: egyedül maradtam. A templom körül lakó gyülekezet szétszóródott egész Budapesten.

Az élet azonban nem állhatott meg, **László Andor** lelkes próbálta összetartani a szétszórtni nyáját. A nyolcvanas évek végétől **Jakab Jenő** lelkes vezetésével ismét fellendült a gyülekezet.

Demeter Sándor és Sándor Gy. Mátyás
úrvacsoraszűrés közben.

(Muszka Ibolya felvétel)

Írók, költők zenészek, tudósok látogattak meg a templomot, előadásokat tartva gyülekezeti alkalmakon. Ezeket a hagyományokat folytatta **Rázmány Csaba** lelkes is, akinek meghívására Magyarország államfője, Mátyás Ferenccs közársasági elnök is istentiszteleten vett részt a templomban. Bár a számbavétel idején név szerint csak a lelkészeket említettem, mégis hála és köszönet illet minden gondnokot, kántort, presbitert, egyházit és minden hívó testvérünket, akiknek áldozatos munkája nélkül nem ünnepelhettük volna az idei őszi háladáat. Az Isten áldja őket fáradozásukért.

„Örültek az Úrban mindenkor: ismét mondom, örültek.

Továbbá, Atyámfiai, akik csak igazak, akik csak tisztességesek, akik csak igazságosak, akik csak tiszták, akik csak kedvesek, akik csak jó hűrűek; ha van valami erőm, és ha van valami dicsőre, ezekről gondolkodjatok.” Számunkra ez volt az őszi háladási üzenete.

Sz. J.

2001. október 13-án, szombaton Egyházközségünk megtartotta az évad első összejövetelét. Szokás szerint du. 5-ór kezdődött a rendezvény. A gyülekezeti terem annyira megtelt, hogy pótpadokat is be kellett vinni. Sokan jöttek el a másik két egyházközségből is.

Az áhítatot **Szász Adrienne**, gyülekezetünk lelkes vezetője tartotta. (Hála Istennek szépen győgyül a lába a baleset után, imádkozunk teljes felépüléséért.) Ezután a meghívott vendég, **Bayer Zsolt**, a Duna Televízió kulturális igazgatóhelyettesének előadása következett. Bayer Zsolt operátor társával, a Kolozsváron született **Nemes Tiborral** 79 részes filmsorozatot készített a Kárpát-medence magyar vonatkozású nevezetességeiről, értékeiről. Rövid bevezető után megtekintettük az erdélyi Gyimesről szóló részt. Csodálatos tájakat, egyszerű emberek ismerhetünk meg a képek által.

A filmet követően vendégünk mesélt a sorozat létrejöttének körülményeiről. Az ötletet a millenniumi év adta, ez a címben is szerepel: „1100 év Európa közepén”.

Ezután folytatódott a vetítés, a felvidéki Csallóközi szőlő részt választotta az előadó. E tájegység is gazdag látványokban, amelyekről a terület viszonylagos közelsége ellenére is bizony nagyon keveset tudunk. A „hivatalos” rész befejeztével Bayer Zsolt kérdéseinkre válaszolt, majd a gyülekezet asszonyai finom vacsorát szolgáltattak fel. A nálunk szokásos tokány és puliszka került az asztalra.

Szintén hagyományainkhoz tartozik a tortaárverés. Ezúttal is sor került rá.

A nyertes megkapta agyi testvérünk, **Király György** festőművész egy képét is. Befejezésül elmondhatjuk, hogy igen szép estétünk volt. Adj a Jó Isten, hogy a jövőben is legyenek hasonló alkalmak, amelyen lelkileg gazdagodhatunk!

Hegetűsné Pálfi Csilla

Győr

A mi Őszi Hálaadásunk

A presbitérium jóváhagyásával hívtuk meg az Őszi Hálaadás ünnepére egyházunk vezetőit, akik a kérésnek örömmel tettek eleget, és szeptember 30-án délután 5 órakor, a szemerkélő eső ellenére mintegy száz fő előtt Főtisztelendő **Rázmány Csaba** püspök úr hirdetett igét és osztott úrvacsorát. Ő is Főtisztelendő **Mikló István** főgondnok úr is a gyülekezet erkölcsi és anyagi támogatását helyezte kilátásba.

Az istentiszteletet szeretetvendégség követte. A távolról összehozott unitáriusok közvetlen hangú beszélgetéseket folytattak többek közt a győri egyházközség jövőjéről.

Megható volt, hogy az eső ellenére jelen voltak a gyermekkel érkező családok is. Az édesanyák „mózeskosaras” gyermekeik fölé árnyékot tartottak, és velünk maradtak késő délutánig, bizonylva, hogy van jövője a győri unitárius egyháznak.

Szép lenne, ha 2002-ben, amikor az egyházközség tízéves fennállását ünnepli, nem a kertben sátrak alatt, hanem egy szerény gyülekezeti teremben tudnánk hálát adni Istennek.

„De akik az Űrban bíznak, új erőre kapnak, szárnya kelnek, mint a sasok, futnak és nem lankadnak el, járnak és nem fáradnak el.” (Ezsaiás 40,31)

Sándor Gy. Máttyás

Füzesgyarmat

Beköszöntött egyházközségünkben is az őszi hónapok ünnepségsorozata. Kis gyülekezetünk mindenre a szokott lelkiismeretességgel, odaadással készült hogy mindannyian megkapjuk az áhított lelki élményt, gazdagodást. Szeptember 23-án megtartottuk a hittanosok ünnepélyes évenytőjét. 14 gyerekünk iratkozott be vallásérkölsi oktatásra a helybeliek közül. Szüleikkel, nagyszüleikkel együtt nagyszerű ünnepséget rendeztek, szendvicseket készítettek, tombolajegyeket árultak, és mintegy 30, otthonról hozott tárgyat sorsoltunk ki. A hitoktatás mellett minden második hónapban sor kerül majd ilyen összejövetelre. Valásóráinkat minden szombaton délután tartjuk imatérünkben a templomban, majd a hideg jöttével a lelkes lakás oktatósobájában. A jobb orálatogatás és templomlátogatás ösztönzésére pályázatot írtunk ki hittanórásaink és konfirmált ifjaink részére, többre pályadíjjal osztva ki majd Karácsonyunk szent estéjén. A meghitt ünnepségen több, mint félszázan voltunk.

Szeptember 30-án az Őszi Hálaadás ünnepét ültük meg nagyon szép létszámmal. Ünnepségünket megtisztelte jelenlétével **Dr. Murvay Sámuel** tiszeletbeli főgondnokunk és családja. Kedves színfoltja volt hálaadásunknak **Gyáni Endréné** presbiter, gondnokhelyettesünk unokája házasságkötésének templomi megáldása. A nálunk keresztelt és konfirmált bihari nagybajom **Nemes Erzsébet** és sárutudvari párja, **Győrfi István** ifjak a gyülekezet és Isten színe előtt kötelezték el magukat egy Isten áldotta, közös családi életre. Imádkozunk, hogy áldaiak sikerüljenek, és visszavárjuk kis közösségünkbe majd, hogy szertartásaink szerint éljenek. Dr. Murvay Sámuel is meleg szavakkal köszöntötte az ifjakat, akik egyházközségünkől egy énekeskönyvet és emléklapot is átvettek. A hálaadás ünnepségét folytattuk a helybeli Szociális Otthon lakói közt, és a Gyula és környéke szórnyegyházközségben tartott úrvacsora istentisztelettel, mindkét helyen szép gyülekezettel emlékezve meg ez unitárius ünnepéről.

Béks Megye Millenniumi Emlékbizottsága egy győnyörű albumot jelentett meg nagy ünnepünkre. Ebben a műben egyházközségünk templomának fényképe is megjelent néhány méltató, történelmi szó kíséretében, amit lelkész fogalmazott a szerkesztőbizottság megkeresésére. Így is próbáljuk megörökíteni létünket.

A legnagyobb megyei lap, a Béks Megyei Hírlap 2002-es Kalendáriumában egy hosszabb ismertetés jelenik

meg a 100. évét ünneplő egyházközségünk születéséről, küzdelmeiről, és az utolsó évtizedben elért nagyon jelentős sikereiről. Az ismertető információkat szintén lelkes adta a szerkesztő rendelkezésre.

Október 6-án egy tucatnyi hittanos állta körül az aradi 13 szoborparkunkban levő emlékkövét. Néhány imaszó és gondolat után meghatódtan tették le virágaikat az emlékműre és talapzatára. Így gondoltunk nagy forradalmunkra.

Szeptember és október folyamán öt testvérünk kísérte utolsó útjára. Közöttük volt **Sárvári Sándor** hűséges, unitáriussá lett egyháztagunk, aki évekkel ezelőtt a közgyűlésünkől örökös presbiteri rangot kapott embersége, egyházközségünk odaadó támogatása elismeréseként. Távozónk pihenjenek csendben!

Október 21-én másik forradalmunkra emlékezve, ahogy tette 7-én a templomi gyülekezetünk, a nyáron állított 1956-os emlékművet virágokkal fel tisztelegve a szabadságharcosok, elesettek, kivégzettek, bebörtönzöttek és élők előtt. E nap délutánján 5 órakor a budapesti Bartók Béla Egyházközségben rendezett ünnep keretében tartunk áhítatot **Rázmány Csaba** püspök és a Dávid Ferenc Egy-let meghívására. Október 28-án a Reformációra emlékezőnk egyházközségünk templomában.

November 1-jén halottainkra emlékezőnk istentiszteleten, délután 3 órakor. November 4-e ismét nagy nap kis közösségünk életében. A Kossuth Rádió délelőtti 10 órákos megújulás, kis templomunkból közvetít elő istentiszteletet. Nagy szeretettel készül a gyülekezet apraja-nagyja erre a lélekemelő alkalomra. Sok üzenete lesz annak a november negyedikének egyéni és közösségi életünkben.

Szeptember 5-én **Lehel László** úr, a Magyar Ökumenikus Szeretetszolgálat igazgatója látogatást tett püspökségünkön. **Balási László** püspök helyettes fogadta. Eszmecserét folytattunk a Szeretetszolgálat és Egyházunk közötti kapcsolat mikéntjéről, annak távlatairól. Szó esett Egyházunk képviseléről a Szeretetszolgálat munkájában, amely munkára Elnökségünk **Szász Adrienne** pestszentlőrinci lelkesítő jelöltje. Reméljük a gyümölcsöző együttműködést.

Egyházunk főjegyzője szeptember 20-án részt vett a Magyar Bibliatársulat Alapítvány Kuratóriuma ülésén. A munkába most bekapcsolódva értékes előadásokat hallgathattam ennek a társulatnak az áldásos tevékenységéről.

Határoztunk az új Alapszabály előkészítéséről, adománygyűjtő akció szervezéséről újabb Bibliák kiadásának fedezésére, Bibliák adományozásáról az árvíz sújtotta térség lakóinak és más aktuális kérdésekről.

Szeptember 21-én a püspökhelyettes-főjegyző részt vett Gyulán egy éjszakai menedék, hajléktalanszálló felavatásán, amelyet a Magyar Ökumenikus Szeretetszolgálat vett kezelésbe, és bővítette ki tevékenységi körét. **R. Harmati Béla** evangélikus püspök, **Nagy László** tiszántúli református püspökhelyettes és **Ardelean Pál** román ortodox vikárius mellett én is áldást mondtam. Lehel László ismertette az intézmény célját, az intézmény vezetője pedig a történetéről, eddigi munkájáról beszélt. Jó volt végigjárni e reménységizetet.

Október 11-én **Mádl Ferenc** köztársasági elnök Békés megyében tett látogatása egyik fontos programjaként fogadta a megye intézményeinek és az egyházaknak vezetőit. Egyházunk képviselőire – mint e megyében már tíz éve – most is a füzessgyarmati lelkeség kapott meghívást. Szép és felemelő volt a találkozás, amelyen államelnökünk elmondta elképzeléseit Magyarország jövődjéről, szölte a hazai kisebbségekről, a határon túli testvéreinkről, és az egyházaink nagyon fontos szerepéről. Egy rövid kulturális műsor után állófogadás következett, amelynek során elnökünk elbeszélgetett az éppen útjába kerülőkkel, érdeklődve a mi életünkéről is. Jó érzés volt Egyházunk képviselőitében ott lenni.

B. L.

Gyulai szórvány

Bágyadt őszi napsütésben érkeztek a gyulai szórvány hívei Gyuláról és a megye közeli-távoli településeiről az őszi hálaadó istentiszteletre

Szeptember utolsó vasárnapja a hálaadás napja, „Köszönni valóm annyi van” – mondjuk a költővel együtt.

Balácsi László lelkesünk az istentisztelet kezdéseként Sik S.: „Te Deum” című költeményét, az ígéhirdetés előtt Zilahy L.: „A régi ház küszöbén” című költeményét olvasta fel. Beszédében elmondta, hogy az őszi hálaadás napja nem ősi keresztény ünnep, a XVII. században terjedt el Amerikában. A gazdag temértésért adtak hálát Istennek. Az amerikai és a magyar unitáriusok között a XVII. század második felében alakult ki szorosabb kapcsolat. A század végén vette át a Magyar Unitárius Egyház a hálaadó ünnepet, és iktatta egyházi ünnepé. Azóta a magyar unitárius-

sok is szeptember utolsó vasárnapján mondanak köszönetet Istennek minden adományért. Lelkesünk beszédét további köszönő szavakkal tűzdelte meg.

Az úrvacsorai kellékeket, a Jézus életére és cselekedeteire emlékeztető kenyeret és bort **Bacsa Vilmos** testvérünk adományozta. Lelkesünk megköszönte az adományt, kérte, hogy testvérünk megtalált közösségünkben továbbra is jól érezze magát.

Istentisztelet után a kiránduláson részt vevők élményekkel telve mutatták és cserélték az erdélyi kirándulásról és a szkeji találkozóról készült fényképeket. Felidézve újra a kirándulás felejthetetlen mozzanatait.

Romvári Etelka

Duna-Tisza menti szórvány

Tőkés László, Balácsi László és Rázmány Csaba az 56-os emlékmű avatásán.

A Duna-Tiszaközi Szórványegyházközség a nyár elmúltával két jelentős egyházi megmozdulásban vett részt.

Füzessgyarmaton a lelkes és hívei jelen voltak az 1956-os emlékmű felavatásán. A szórványegyházközségből jelenlevők most láthatták a templomban levő, a volt füzessgyarmati lelkesek nevét tartalmazó emléktáblát,

melyen **Kelemen Miklós** lelkes neve is szerepel. Ugyanis **Kelemen Miklós** itt szolgált 1958. februártól 1962. áprilisig. Az emléktábla-avató ünnepségen azért nem tudott jelen lenni, mert nem kapott helyet azon az egyházi gépkocsin, amely az arra illetékeseket lett volna Füzessgyarmatra szállítani. Amíg **Kelemen Miklós** a füzessgyarmati egyházközségben szolgált, az akkori kis létszámú gyülekezet folyamatoságát a vasárnapi istentiszteletekkel, a hitoktatással és családlátogatással igyekezett fenntartani. Szórványai voltak Dévaványa, Békéscsaba és Gyula. Tekintettel arra, hogy **Kelemen Miklós** 39 éve nem járt Füzessgyarmaton, meglehetősen volt találkoznia néhány volt hívével, és öröm volt látnia a gyülekezet mostani virágzását. A szép szoboravató ünnepségen jelen volt **Tőkés László**, nagyváradi református püspök és a helyi közigazgatási vezetők.

A szórvány több tagja jelen volt Lakitelken, Józán Miklós néhai püspök szoboravató ünnepségén, és az erdélyi unitárius egyház küldöttségének tartalmas előadásán. Ezen ünnepségről bőveges ismertetést közöl az Unitárius Élet 2001. augusztus-szeptemberi száma.

Az őszi hálaadó istentisztelet megtartására – a lelkes betegsége miatt – későbbi időpontban kerül sor. Erről híveink értesítést kapnak.

K. M.

HÍREK

A Magyar Állandó Értekezlet kulturális bizottsága szeptember végén megtartott ülésén örömmel üdvözölte, hogy a magyar művészeti és kulturális díjakat ezentúl határon túli magyarok is megkaphatják. A státustörvény alapján a kulturális tárca ugyanis hamarosan egy rendeltettségalkotó alkatot, amely szerint a hazai kormányzati kulturális és ösztöndíjakat ezentúl egyenlő eséllyel nyerve lehet el azok, akik a magyar kultúra és művészet gyarapítása terén maradandót alkottak.

Lengyel kitüntetés Jancsó Miklósnak. A Lengyel Köztársasági Erdemrend tiszti keresztjével tüntették ki október elején Budapesten Jancsó Miklós filmrendezőt. A magas rangú elismerést életművéért Aleksander Kwasniewski lengyel köztársasági elnök adományozta a magyar alkotónak. Az elismerést többek között azért adományozták a művésznek, mert Jancsó Miklós több mint három évtizede áll szoros kapcsolatban a lengyel filmszakmával.

Viszik a Munkácsy-képet. A Krisztus Pilátus előtt című Munkácsy-festményt, amely hat éven át a debreceni Déry Múzeumban volt látható a másik két Munkácsy-kép társaságában, október elején csomagolták, hogy jogos tulajdonosának kívánsága szerint Kanadába szállítsák. A feltételek szerint ládába helyezték, a múzeum megbontott kápolnáján át kamionba emelik. Munkácsy műve először Frankfurtba utazik, majd onnan repülőgépen szállítják a tengerentúlra. A munkálatok miatt a közeljövőben korlátozzák a múzeum látogathatóságát is.

Világírás zenekarok Budapestén. Bartók Béla halálának előestéjén, szeptember 25-én negyvenharmadik alkalommal rendezte meg a Filharmonia Budapest és Felső-Dunántúli Koncertszervező és Rendező Kht. a budapesti zenei hetek nyitókoncertjét, melyen Váscsary Tamás és a Bartók Vándorzenekar lépett meg Bartók emlékére. Az egy óráig tartó koncertparádán három kül-

földi zenekar és három külföldi énekegyüttes vendégszerepelt a fővárosban. Többek között vendégszerepelt a Milánói Scala filharmonikus zenekara Verdi, Sztravinszkij és Schubert műveivel, a Frankfurter Rádió Szimfonikus Zenekara, az Európai Unió Barokk Zenekara lép fel, és a világhírű sidney énekegyüttes a Song Company os Australia kora reneszánsz és kortárs művekkel.

A nyári hónapokban jelent meg David Steers volt belfasti lelkész szerkesztésében egy tanulmánykötet „European Perspectives on Communion” címen. A kötet mintegy egy összehasonlítását adja az európai országokban azon hitágazatoknak, amelyek felekezetiileg a legközelebb állnak az unitarizmushoz. A kötetben a következő tanulmányok olvashatók: A remonstránsok úrvacsora-gyakorlata, Eric Cosse; az észak-írországi alá nem írt presbiterianusok úrvacsora-gyakorlatáról David Steers és Tom Banham tesz közre írást; az angolok úrvacsorai hagyományáról Andrew Hill számol be; a walesi hagyományokról Eric Jones; a magyarországi úrvacsoravétel gyakorlatairól és hagyományairól Káosz József; az erdélyiről dr. Rezi Elek közölnek. Összesen tizenegy hosszabb-rövidebb tanulmány ugyanezt a témát járja körül, amely nemcsak a gyakorló lelkészek szempontjából érdekes és tanulságos olvasmány, hanem mindazok számára, akik évente egy, illetve több alkalommal élnek úrvacsorával.

2001. szeptember 26-án a kora délutáni órákban került sor a Média-hajó Visegrádra érkezésével arra a beszélgetésre, amelyen a történelemlégi egyházak püspökei (Dr. Erdő Péter, Pázmány Péter Tudományegyetem, Dr. Bölskei Gusztáv református püspök, Dr. Szebek Imre evangélikus és Rázmány Csaba unitárius püspökök) közösen osztották meg a nyilvánosság előtt azon gondolatokat, hogy mit várnak az egyházak a médiától. A közel egy óra terjedelmű kérdés-felelet, illetve hozzászólások eredményeképpen mindenki lehetősége volt kifejeznie ezzel kapcsolatos álláspontját illetve elv-

rásait. Rázmány Csaba többek között a következőket mondta: a média képviselői nem ismerik a különböző egyházak hitéleti alapjait, így nem véletlenül az, hogy hibákat követnek el akkor amikor hitéleti kérdésekről szólnak. Ugyanakkor arról is beszél, hogy sok esetben keresi az egyház a médiát, de nem találja meg azt. Örömmel venné, ha az egyházunk több lehetőséget kapna a médiában való szereplésre, mint amennyit kapott az eddigiekben.

Magyarország történelme és kultúrája címmel írt könyvet Adriano Pápa és magyar származású felesége, Gizella Németh Pápa.

Új operagazgató. Szeptember 15-i hatállyal – a tizenkét pályázatot elbíráló bizottság egyhangú javaslatára – Locsmándi Miklós nevezte ki Rockenbauer Zoltán kulturális miniszter a Magyar Állami Operaház új főigazgatójának.

Lapzártá idején kezdődik meg az **Országos Protestáns Napok** programja, mely esemény sorozata készülnek az ország protestáns egyházai, azok egyházközi kapcsolatai, kulturális intézményei.

A teljesség igénye nélkül hadd említsünk meg néhányat a programok közül:

- a Kongresszusi Központban kerül sor a *Protestáns Kulturális Estre*, ami várhatóan kiemelkedő jelentőségű lesz a rendezvények sorában;

- a protestáns egyházak mind egyike, így az unitárius egyház is készül a *Reformáció Napját* ünneplő istentiszteletre;

- Kecskeméten a *Protestáns Művészeti Napok* keretében lesz hangverseny, képzőművészeti kiállítás is;
- Debrecenben teológiai előadást tart Bitskey István: *Reformáció – anyanyelv – irodalom* címmel.

Budapestben is több rendezvényre készülnek a protestáns egyházak, szervezettek, melyeken lehetőség szerint részt veszünk, s azokról a következő számban beszámolunk.

(Szerk.)